

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

**ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ**

ΠΜΣ: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Θέμα: Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Φοιτητής: ΚΑΒΒΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ (ΜΧΑΝ 1113)

Επιβλέπων Καθηγητής:

Αναπλ. Καθηγητής ΣΤΕΦΑΝΑΔΗΣ ΧΡ.

Μέλη Επιτροπής

Επικ. Καθηγητής ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ Π.

Καθηγητής ΜΑΛΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2013

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παραδοσιακή οικονομική θεωρία για να εξηγήσει της διαφορές στα επίπεδα ανάπτυξης μεταξύ των χωρών εστιάζει στους συντελεστές παραγωγής, στην τεχνολογική πρόοδο και στην αποτελεσματική αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού. Η θεώρηση αυτή τα νεωτέρα χρονιά δεν κατορθώνει να απεικονίσει με ακρίβεια τον ρυθμό ανάπτυξης παγκοσμίως και τις διαφορές που εμφανίζονται ανά χώρα, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη της τους θεσμικούς παράγοντες.

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να εξετάσει από την πλευρά της Νέας Θεσμικής Οικονομικής Θεωρίας τον ρόλο των οικονομικών (νομικό σύστημα, ύπαρξη κράτους δικαίου, προστασία περιουσίας κλπ.) και πολιτικών θεσμών (ποιότητα δημοκρατίας, κατανομή πολιτικής δύναμης κλπ.) για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Αρχικά θα αναλύσουμε σε θεωρητικό επίπεδο την σημασία και τις διαφορές μεταξύ πολιτικών και οικονομικών θεσμών και στην συνέχεια θα εξετάσουμε το αν και κατά πόσο οι πολιτικοί θεσμοί μπορούν δυνητικά να επηρεάσουν τους οικονομικούς θεσμούς. Τέλος θα προχωρήσουμε σε μια εμπειρική ανάλυση για το αν καλύτεροι πολιτικοί θεσμοί οδηγούν και σε καλύτερους οικονομικούς θεσμούς.

Οι παράγοντες που θα μας απασχολήσουν είναι τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και τα επίπεδα διαφθοράς σε μια χώρα σε σχέση με το κατά κεφαλήν εισόδημα, το νομικό πλαίσιο (αστικό ή κοινό δίκαιο) και την ποιότητα της δημοκρατίας. Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν θα μας δώσουν μια εικόνα για την επίπτωση των πολιτικών θεσμών στους οικονομικούς θεσμούς σε ένα χρονικό πλαίσιο πέντε χρόνων.

Λέξεις - Κλειδιά: Θεσμοί, Δικαιώματα Ιδιοκτησίας, Διαφθορά, Αστικό Δίκαιο, Κοινό Δίκαιο, Δείκτης Δημοκρατίας, Νέα Θεσμική Οικονομική Θεωρία.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την συνεργάτιδα κ. Γεωργοπούλου Κωνσταντίνα για την συμβολή της στην βιβλιογραφική έρευνα κατά την διάρκεια της παρούσας διατριβής και για τις πολύτιμες συμβουλές της σε θέματα οικονομικών θεσμών, καθώς και την εκλεκτή συνάδελφο κ. Μπουγέση Δήμητρα για την βοήθεια της στην στοιχειοθεσία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ	12
2.1 Καταγωγή και σημασία του νομικού θεσμικού πλαισίου	12
2.1.1 Το κοινό δίκαιο	13
2.1.2 Το αστικό δίκαιο	14
2.1.3 Το σοσιαλιστικό δίκαιο	15
2.1.4 Το γερμανικό δίκαιο	16
2.1.5 Το σκανδιναβικό δίκαιο	16
2.2 Αποικιοκρατία	20
2.3 Η περίπτωση της Κορέας	22
2.4 Νεώτερα Χρόνια	25
3. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	26
3.1 Θεσμικό Περιβάλλον και Οικονομική Μεγέθυνση	26
3.2 Δημοκρατία και Διαφθορά	28
3.3 Διακυβέρνηση και Αναδιανομή Πόρων	30
3.4 Δικαιώματα ιδιοκτησίας	32
4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	33
4.1 Δείκτες Μέτρησης Ποιότητας Θεσμών	33
4.1.1 Δείκτες απόδοσης θεσμών (performance indicators):	35
Freedom House (Fraser Institute)	35
Economist Intelligence Unit	36
The Polity IV Project	37
World Governance Indicators	39
ICRG	40
BERI	40
TI / CPI	41
KKZ	42
CIM	42
WES	43
4.1.2 Δείκτες θεσμικών διαδικασιών (Process Indicators)	43

Civil Service Employment and Pay	43
Weberian Comparative State Data Project	44
Polity98 Project (Regime Characteristics 1800-1998)	44
Database of Political Institutions (DPI)	45
Political Constraint Index	45
ICI	45
Index of State Weakness in the Developing World	46
4.2 Μοντέλα Παλινδρόμησης	47
4.2.1 Ανεξάρτητες Μεταβλητές	47
4.2.2 Εξαρτημένες Μεταβλητές	49
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	50
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	55
7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61
8. ΠΙΝΑΚΕΣ	72
9. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	73

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε κοινωνία από την πρωτόγονη εποχή έως την σύγχρονη για να λειτουργήσει και να αναπτυχθεί πρέπει να ικανοποιεί βασικές ανάγκες των μελών της. Για να το πετύχει αυτό δημιουργήθηκαν διάφορων ειδών θεσμοί. Οι διάφοροι ορισμοί που έχουν δοθεί κατά καιρούς για τους θεσμούς περιγράφουν ένα σύνολο οργανωμένων και σταθερών σχέσεων και δραστηριοτήτων που σαν σκοπό έχουν να εξυπηρετήσουν βασικές κοινωνικές ανάγκες. Βασικά χαρακτηριστικά των θεσμών είναι η διαχρονικότητα τους και η σχετική σταθερότητα τους.

Οι κύριοι θεσμοί είναι:

- ❖ **Οικογενειακοί θεσμοί** : Η βασική λειτουργία τους είναι η εξασφάλιση και προστασία του ατόμου, η αναπαραγωγή του είδους και η φροντίδα των νέων μελών, η προετοιμασία του ατόμου για την ένταξη στην κοινωνία και η άσκηση κοινωνικού έλεγχου.
- ❖ **Θρησκευτικοί θεσμοί** : Η βασική λειτουργία τους είναι η λατρεία προς το θείο.
- ❖ **Εκπαιδευτικοί θεσμοί** : Η βασική λειτουργία τους είναι η παραγωγή και η μετάδοση γνώσης και αξιών, η διάπλαση και καλλιέργεια κοινωνικών γνωρισμάτων και η επαγγελματική κατάρτιση του ατόμου.
- ❖ **Οικονομικοί θεσμοί** : Η βασική λειτουργία τους είναι η παραγωγή αγαθών και η διανομή του πλούτου.
- ❖ **Πολιτικοί θεσμοί** : Η βασική λειτουργία τους είναι ο ορισμός του τρόπου άσκησης της εξουσίας

Η μελέτη των θεσμών αποτελεί παραδοσιακά αντικείμενο μελέτης των Πολιτικών Επιστημών. Η Οικονομική θεωρία μέχρι πρόσφατα δεν είχε ασχοληθεί μαζί τους καθώς στα νεοκλασικά μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης δίνονταν μεγαλύτερη έμφαση στους συντελεστές παραγωγής. Ένα από τα βασικά ζητήματα, που έγινε η αφορμή για να γίνουν οι θεσμοί αντικείμενο

οικονομικής έρευνας και που έχει απασχολήσει οικονομολόγους, πολιτικούς και κοινωνικούς επιστήμονες γενικότερα είναι γιατί μερικές χώρες αναπτύσσονται και άλλες παραμένουν υπανάπτυκτες. Επειδή οι πρώτες εμπειρικές εργασίες δεν μπορούσαν να εξηγήσουν τις διαφορές μεταξύ χωρών, με βάση τη συσσώρευση συντελεστών, οι οικονομολόγοι εισήγαγαν τον παράγοντα της τεχνολογικής προόδου. Το θέμα των πολιτικών, οικονομικών και άλλων θεσμών είχε σχεδόν αγνοηθεί και το μόνο που φαινόταν να έχει σημασία ήταν οι οικονομικές πολιτικές, που οδηγούσαν σε συσσώρευση κεφαλαίου, κινητοποίηση του εργατικού δυναμικού και την προώθηση των τεχνολογικών καινοτομιών. Πιο συγκεκριμένα:

Ο Adam Smith (1776) θεωρεί ότι η συσσώρευση κεφαλαίου, η τεχνολογική πρόοδος και διάφοροι θεσμικοί και κοινωνικοί παράγοντες παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία της οικονομικής μεγέθυνσης μιας χώρας. Οι αντιλήψεις αυτές επηρέασαν πολλές γενεές οικονομολόγων από τον David Ricardo μέχρι τον Roy Harrod.

Η σημασία των επενδύσεων στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη αναλύθηκε αρχικά από τους Harrod (1939) και Domar (1946). Παρά τις περιοριστικές υποθέσεις των προσεγγίσεων αυτών, οι βασικές θέσεις που προκύπτουν από αυτές τις θεωρίες είναι ότι, η οικονομική μεγέθυνση καθίσταται δυνατή εξαιτίας της αποταμίευσης, ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης μπορεί να αυξηθεί λόγω της τεχνολογικής προόδου που αυξάνει την παραγωγικότητα του κεφαλαίου και ότι ο εγγυημένος ρυθμός μεγέθυνσης είναι ένας ρυθμός ισορροπίας και δε συμπίπτει κατ' ανάγκη με τον πραγματικό ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης.

Με βάση το κλασικό Κεϋνσιανό μοντέλο μεγέθυνσης, οι πολιτικές των κυβερνήσεων μπορούν να επηρεάσουν το μακροχρόνιο ρυθμό αύξησης του πραγματικού προϊόντος της οικονομίας. Αντίθετα το Νεοκλασικό μοντέλο μεγέθυνσης (Ramsey, 1928, Solow, 1956, Swan, 1956, Koopmans, 1965) θεωρεί ότι οι δημόσιες δαπάνες μπορούν να επηρεάσουν το επίπεδο του κατά κεφαλήν εισοδήματος, αλλά δεν έχουν καμία επίπτωση στο μακροχρόνιο ρυθμό διεύρυνσης της οικονομίας. Αυτό οφείλεται στο ότι τα υποδείγματα

αυτά εκτιμούν ότι ο ρυθμός της σταθερής οικονομικής μεγέθυνσης (steady state growth rate), εκτός της τεχνολογικής προόδου, είναι μηδέν.

Στις δεκαετίες του '80 και του '90, τα ενδογενή υποδείγματα μεγέθυνσης (endogenous growth models), π.χ. Romer (1986,1990), Lucas (1988), Becker et al. (1990), Rebelo (1991), κ.α., δίνουν έμφαση στο σημαντικό ρόλο που παίζει η δημοσιονομική πολιτική (εκπαίδευση, υγεία, τεχνολογία) στη διαδικασία της οικονομικής μεγέθυνσης και θεωρούν ότι το «ανθρώπινο κεφάλαιο», σε αντίθεση με το φυσικό κεφάλαιο, δε συνδέεται με φθίνουσες αποδόσεις κλίμακας, και έτσι αυτό επιτρέπει στην οικονομική μεγέθυνση να διευρύνεται συνεχώς.

Αντίθετα, τα υποδείγματα μεγέθυνσης που δε στηρίζονται στις «αποδόσεις κλίμακας» (Jones, 1995, Turnovsky, 2000), θεωρούν ότι ο ρυθμός της σταθερής οικονομικής μεγέθυνσης είναι ανεξάρτητος των παραδοσιακών μακροοικονομικών πολιτικών μεγέθυνσης.

Η νεοκλασική θεωρία έχει στηριχτεί σε περιοριστικές υποθέσεις. Γι' αυτό, άλλωστε, και μεταξύ άλλων επικρίθηκε και από την παλαιά σχολή θεσμικής οικονομικής θεωρίας (old institutional economics), η οποία έδινε έμφαση στους θεσμούς οι οποίοι περιβάλλουν την οικονομία, που όμως δεν κατόρθωσε να διαμορφώσει ένα ολοκληρωμένο, πλήρως ορισμένο σύστημα ερμηνείας, μεθοδολογίας και έρευνας (Rutherford, 1994). Για το λόγο αυτό δεν καθιερώθηκε ως μια εναλλακτική προς την νεοκλασική θεώρηση σχολή σκέψης.

Η επανάκτηση του ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος για τη λειτουργία των θεσμών στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας έγινε από τη «νέα θεσμική οικονομική» (new institutional economics), η οποία υποστηρίζει ότι οι θεσμοί είναι σημαντικοί και υπόκεινται σε ανάλυση (Matthews, 1986). Αντικείμενό της είναι να εξηγήσει πως το πρόβλημα της άριστης κατανομής των πόρων διαμορφώνεται όταν οι θεσμοί που πλαισιώνουν τη λειτουργία της αγοράς δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα στις τέλει υποθέσεις του νεοκλασικού υποδείγματος. Αυτό που διαχωρίζει την παλαιά από τη νέα θεσμική σχολή είναι ότι η τελευταία δεν απορρίπτει την νεοκλασική

μεθοδολογία, αλλά αντίθετα διατηρεί εργαλεία από τη νεοκλασική παράδοση προσθέτοντας έννοιες, όπως το συναλλακτικό κόστος και τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τα οποία πλέον θεωρούνται από τα σημαντικότερα σημεία αναφοράς στην ανάλυση των νέων θεσμικών οικονομικών.

Σύμφωνα με τον North (1990), οι θεσμοί είναι οι κανόνες του παιχνιδιού σε μια κοινωνία ή, πιο επίσημα, οι περιορισμοί που έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο, οι οποίοι διαμορφώνουν τις συνεργασίες μεταξύ των ατόμων. Κατά συνέπεια, διαμορφώνουν κίνητρα στις ανθρώπινες συναλλαγές είτε είναι πολιτικής ή κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως. Σε ένα πιο αναλυτικό επίπεδο, ο North διακρίνει τους θεσμούς σε επίσημους κανόνες (formal rules) και ανεπίσημους περιορισμούς (informal constraints), ενώ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην επιβολή τους. Στο πλαίσιο της ανάλυσης του North η πολιτεία είναι ο φορέας που διαμορφώνει την οικονομική συμπεριφορά, καθώς ορίζει και επιβάλλει τους οικονομικούς κανόνες του παιχνιδιού. Μια σημαντική διαφοροποίηση που κάνουν οι North και Thomas (1973) σε σχέση με την νεοκλασική θεωρία είναι ότι παράγοντες όπως η τεχνολογική πρόοδος, οι οικονομίες κλίμακας, η εκπαίδευση και η συγκέντρωση κεφαλαίων δεν είναι αιτίες οικονομικής ανάπτυξης αλλά είναι η ουσία της οικονομικής ανάπτυξης. Κατά συνέπεια οι θεσμοί μπορούν να εξηγήσουν θεμελιωδώς με αποτελεσματικότερο τρόπο τον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης.

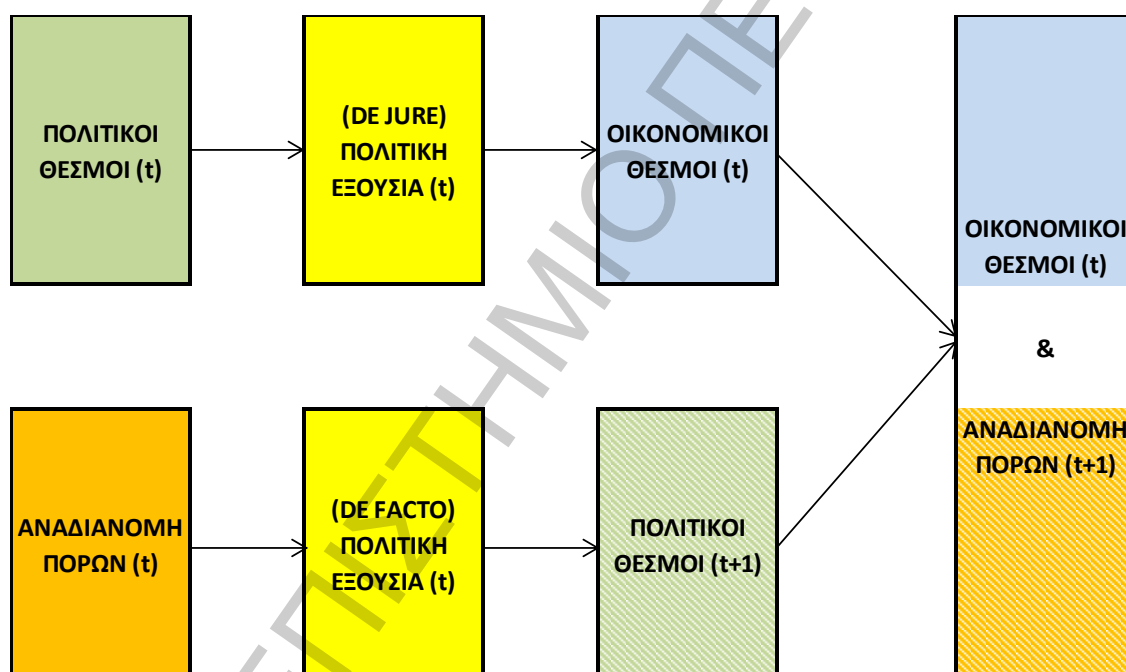
Η αλληλεπίδραση οικονομικών και πολιτικών παραγόντων φαίνεται ότι ακολουθεί μια κυκλική μορφή καθώς:

1. Οι οικονομικοί θεσμοί καθορίζουν τον συνολικό παραγόμενο πλούτο αλλά και την αναδιανομή του. Επειδή διαφορετικές κοινωνικές ομάδες έχουν διαφορετικές προτιμήσεις και συμφέροντα, η επίλυση σύγκρουσης συμφερόντων γίνεται μέσω της πολιτικής εξουσίας.
2. Οι πολιτικοί θεσμοί καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο προκύπτει και ασκείται η νομικά κατοχυρωμένη (de jure) πολιτική εξουσία.

3. Η αναδιανομή των πόρων οδηγεί στην δημιουργία ομάδων που διαθέτουν μεγάλη οικονομική επιφάνεια και επιρροή, και οι οποίες διαμορφώνουν την υπαρκτή (de facto) πολιτική εξουσία .
4. Η πολιτική εξουσία (de jure και de facto) καθορίζει και επηρεάζει τη μορφή και τη λειτουργία των οικονομικών θεσμών.

Στο παρακάτω σχήμα απεικονίζεται καλύτερα η κυκλική αυτή αλληλεπίδραση σε δυο χρονικά στάδια, αρχικά t και στην συνέχεια $t+1$:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1-1: Αλληλεπίδραση Οικονομικών-Πολιτικών Θεσμών

Πηγή: Acemoglu et al. (2005)

Αν θέλουμε να δώσουμε έναν πιο αναλυτικό ορισμό της πολιτικής εξουσίας και της μορφής που έχει μπορούμε να πούμε ότι:

De jure (αυτοδίκαια) πολιτική εξουσία ονομάζεται η εξουσία που προκύπτει με βάση τους κοινωνικούς και τους πολιτικούς θεσμούς μέσω κοινά αποδεκτών διαδικασιών όπως πχ εκλογικός νομός, κοινοβούλιο, πολιτικά αξιώματα.

De facto (υπαρκτή) πολιτική εξουσία είναι ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει μορφές καθορισμού πολιτικής οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν

σε καταστάσεις όπως η κοινωνική αναταραχή, η επανάσταση, ο εμφύλιος πόλεμος αλλά και μορφές καθορισμού πολιτικής που σχετίζονται με ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες, οι οποίες γενικά συμβαδίζουν με την de jure εξουσία (π.χ. επιχειρηματικά lobby) και έχουν ενσωματωθεί στις σύγχρονες κοινωνίες χωρίς να θεωρούνται παράνομες ή ανατρεπτικές.

Η de facto πολιτική ισχύς είναι σημαντική καθώς συνήθως οδηγεί σε αλλαγές στο πολιτικό κατεστημένο σε αντίθεση με την de jure που δρα σαν συντηρητικός παράγοντας που διασφαλίζει την πολιτική σταθερότητα.

Στην συνέχεια της μελέτης μας θα επιχειρήσουμε να καταγράψουμε τους σημαντικότερους πολιτικούς και οικονομικούς θεσμούς και να δούμε πως επιδρούν μεταξύ τους και κατά πόσο εξηγούν με σαφήνεια την οικονομική ανάπτυξη. Η μελέτη αυτή εντάσσεται σε ένα ευρύτερο ερευνητικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο (Acemoglu 2004) οι θεμελιώδεις παράγοντες που καθορίζουν την οικονομική ανάπτυξη είναι:

1. Ο παράγοντας τύχη
2. Ο γεωγραφικός παράγοντας
3. Ο πολιτιστικός παράγοντας
4. Ο θεσμικός παράγοντας

Ο παράγοντας τύχη εξηγεί πως κάποιες χώρες με κοινή γεωγραφία ιστορία πολιτισμό και πόρους οδηγούνται σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης και καταλήγουν να έχουν τεράστιες διαφορές σε οικονομικό επίπεδο π.χ. Βόρεια - Νότια Κορέα

Ο γεωγραφικός παράγοντας εξηγεί πως επηρεάζεται η οικονομία από το περιβάλλον (π.χ. η ύπαρξη πεδιάδων βοηθάει στην αγροτική παραγωγή), από το είδος και την ποιότητα του υπεδάφους (π.χ. ύπαρξη πετρελαϊκών κοιτασμάτων ή μεταλλευμάτων), από το κλίμα (π.χ. σε μια έρημο δεν μπορείς να έχεις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις), από την τοπολογία (π.χ. πρόσβαση σε οδικά δίκτυα και σε λιμάνια διευκολύνει την ανάπτυξη των μεταφορών και των επικοινωνιών).

Ο πολιτιστικός παράγοντας εξηγεί με ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία τον καθορισμό λήψης ατομικών οικονομικών αποφάσεων.

Ο θεσμικός παράγοντας επηρεάζει μέσω των κανόνων και των περιορισμών που θέτει τις πρωτοβουλίες για οικονομική ανάπτυξη και τις πολιτικές που τις διέπουν.

Οι σημαντικότεροι πολιτικοί θεσμοί που θα μας απασχολήσουν στην συνέχεια είναι:

- ❖ Η εκλογική διαδικασία και η διακυβέρνηση
- ❖ Το πολίτευμα (μοναρχία, ολιγαρχία, δημοκρατία)
- ❖ Οι ατομικές ελευθερίες και η ελευθερία έκφρασης

Οι κυριότεροι οικονομικοί θεσμοί με τους οποίους θα ασχοληθούμε είναι:

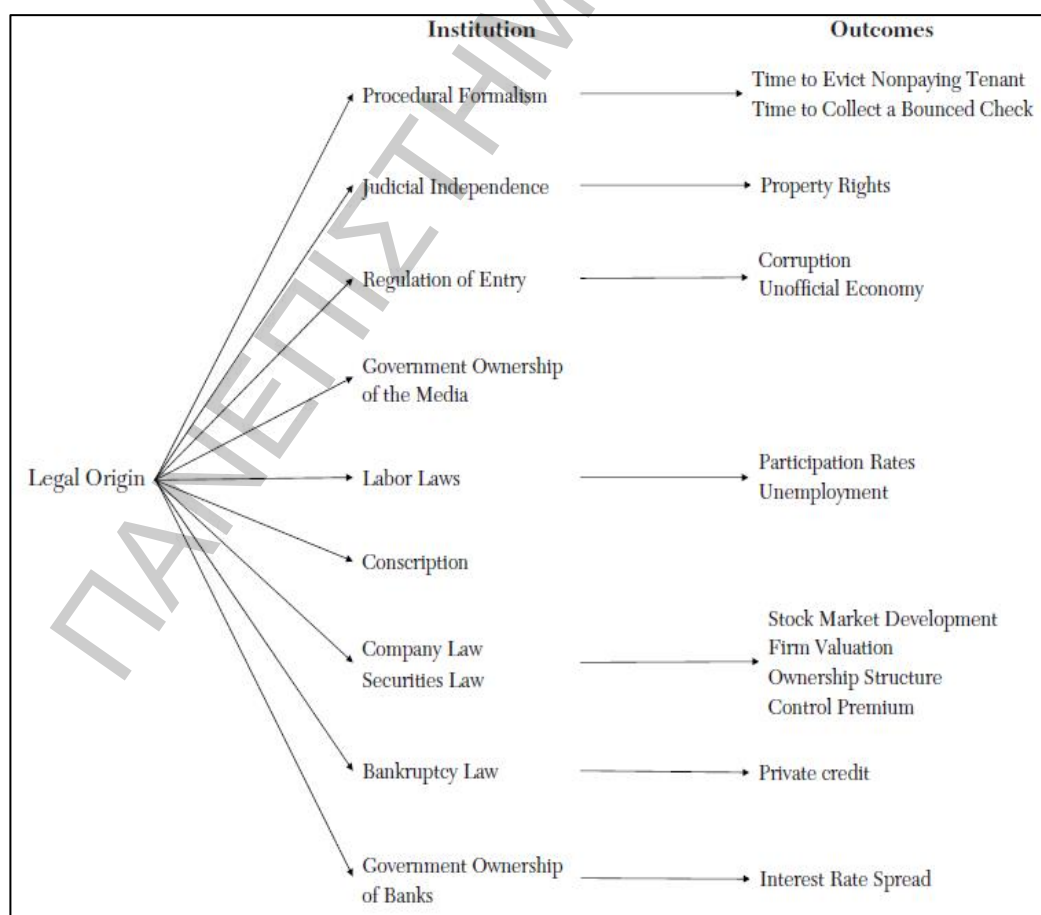
- ❖ Τα δικαιώματα ιδιοκτησίας
- ❖ Ο έλεγχος και η πάταξη της διαφθοράς
- ❖ Η λειτουργία αποτελεσματικής και ελεύθερης αγοράς χρήματος και κεφαλαίου
- ❖ Το νομικό σύστημα-πλαίσιο
- ❖ Το κράτος δικαίου

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

2.1 Καταγωγή και σημασία του νομικού θεσμικού πλαισίου

Ο ρόλος του νομικού συστήματος-πλαισίου σε μια χώρα είναι καθοριστικός τόσο για την κοινωνική όσο και για την οικονομική ζωή και ανάπτυξη. Οι οικονομολόγοι πολλές φορές παραλείπουν να το συνεξετάσουν στις μελέτες τους αλλά όπως μπορούμε να δούμε στο παρακάτω σχήμα, τόσο σε μακροοικονομικό επίπεδο (προσδοκίες, επιτόκιο χώρας, εισαγωγές-εξαγωγές) όσο και σε μικροοικονομικό επίπεδο (δικαιώματα ιδιοκτησίας, τήρηση συμβάσεων, αποτίμηση επιχειρήσεων, καθεστώς ιδιοκτησίας τραπεζών), ένα πολύ μεγάλο και σημαντικό πλήθος παραμέτρων εξαρτάται και διαμορφώνεται από αυτό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2-1: Η επίδραση του νομικού συστήματος στους οικονομικούς θεσμούς

Πηγή: Glaeser et al. (2002)

Σύμφωνα με τις μελέτες των Rene David και John Brierley (1985), Thomas Reynolds και Arturo Flores (1989), Mary Ann Glendon, Michael Wallace Gordon, και Christopher Osakwe (1982, 1994), Zweigert και Kötz (1998) οι βασικοί παράγοντες που δημιουργούν και καθορίζουν ένα νομικό σύστημα-πλαίσιο είναι:

- 1) Η ιστορική προέλευση και εξέλιξη
- 2) Μια επικρατούσα και χαρακτηριστική μορφή αντιμετώπισης των νομικών ζητημάτων
- 3) Οι διακριτοί νομικοί θεσμοί
- 4) Το είδος των νομικών πηγών που χρησιμοποιούνται και ο τρόπος χρήσης τους
- 5) Η «ιδεολογία», δηλαδή η κοινή βάση που ενώνει όλα τα παραπάνω

Τα κυρίαρχα νομικά συστήματα που συναντάμε σήμερα είναι (μαζί με διάφορες υποκατηγορίες τους) τα παρακάτω:

- 1) Βρετανικό δίκαιο (κοινό δίκαιο)
- 2) Γαλλικό δίκαιο (αστικό δίκαιο)
- 3) Σοσιαλιστικό δίκαιο
- 4) Γερμανικό δίκαιο
- 5) Σκανδιναβικό δίκαιο

2.1.1 Το κοινό δίκαιο

Το κοινό δίκαιο (common law) προέρχεται από την Αγγλία και διαμορφώνεται από τα δικαστήρια που καθιερώνουν δικαστικά προηγούμενα με την επίλυση συγκεκριμένων νομικών διαφωνιών. Η επίλυση τείνει να γίνεται με συμβουλευτικό, παρά με διερευνητικό τρόπο. Η δικαστική ανεξαρτησία από το εκτελεστικό και από το νομοθετικό σώμα είναι βασική αρχή (checks and balances). Σύμφωνα με μια θεωρία «το αγγλικό κοινό δίκαιο αναπτύχθηκε επειδή οι αριστοκράτες που κατείχαν αγροτεμάχια και οι έμποροι θέλησαν ένα σύστημα του νόμου που θα παρείχε ισχυρή προστασία για τα δικαιώματα

περιουσίας και συμβάσεων και να περιορίζει τη δυνατότητα του βασιλιά να παρεμβαίνει στις αγορές» (Mahoney 2001). Το κοινό δίκαιο διαδόθηκε στις βρετανικές αποικίες που συμπεριλαμβάνουν χώρες όπως η Ινδία, οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Πακιστάν, η Νιγηρία, το Μπαγκλαντές, ο Καναδάς (με εξαίρεση το γαλλόφωνο Quebec), η Μαλαισία, η Γκάνα, η Αυστραλία, η Σρι Λάνκα, το Χονγκ Κονγκ, η Σιγκαπούρη, η Μyanmar, η Ιρλανδία, η Νέα Ζηλανδία, η Τζαμάικα, το Τρινιδάδ και Τομπάγκο, η Κύπρος, τα Μπαρμπάντος, η Νότια Αφρική, η Ζιμπάμπουε, το Καμερούν, η Ναμίμπια, η Μποτσουάνα, η Γουιάνα και το Ισραήλ.

2.1.2 Το αστικό δίκαιο

Το αστικό δίκαιο (civil law) είναι το παλαιότερο και ευρύτερα διαδεδομένο νομικό σύστημα σε όλο τον κόσμο. Βασίζεται στο ρωμαϊκό δίκαιο, χρησιμοποιεί καταστατικά και περιεκτικούς κώδικες ως αρχικά νομικά μέσα και στηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό στους νομοθέτες για να διατυπώσει και να τυποποιήσει τους κανόνες (Merryman 1969). Η επίλυση τείνει να γίνεται με διερευνητικό, παρά με συμβουλευτικό τρόπο. Το ρωμαϊκό δίκαιο παρότι είχε εγκαταλειφθεί, υιοθετήθηκε ξανά τον Μεσαίωνα από την Καθολική Εκκλησία για δικούς της λόγους και αποτέλεσε τη βάση των κοσμικών νόμων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Αν και η προέλευση του αστικού δικαίου είναι αρχαία, είθισται να προσδιορίζεται συνήθως αναφορικά με την Γαλλική Επανάσταση και με τους κώδικες του Ναπολέοντα, οι οποίοι γράφτηκαν στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα, σε μια προσπάθεια να περιοριστούν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας με νόμιμο τρόπο και χωρίς να εμπλακούν οι δικαστικές αρχές.

Οι εκστρατείες του Ναπολέοντα στην Ευρώπη εισήγαγαν το αστικό δίκαιο στο Βέλγιο, τις Κάτω Χώρες, την Ιταλία, και σε ορισμένα μέρη της Γερμανίας. Με την αποικιοκρατία, η Γαλλία επέκτεινε τη νομική επιρροή της στην Εγγύς Ανατολή, τη βόρεια και τη νότια Σαχάρα, την Ινδοκίνα, την Ωκεανία και την Καραϊβική. Η ναπολεόντεια επιρροή ήταν επίσης σημαντική στο Λουξεμβούργο, την Πορτογαλία, την Ισπανία και σε μερικά ελβετικά καντόνια. Όταν οι ισπανικές και πορτογαλικές αποικίες στη Λατινική Αμερική ανεξαρτητοποιήθηκαν το δέκατο ένατο αιώνα, οι νομοθέτες των νέων εθνών

βασιστήκαν κυρίως στο γαλλικό αστικό δίκαιο. Επίσης ο γαλλικός αστικός κώδικας υιοθετήθηκε, με πολλές τροποποιήσεις, από τη ρωσική αυτοκρατορία, και μέσω της Ρωσίας από τις γειτονικές περιοχές που επηρέασε και κατέλαβε. Αυτές οι χώρες εφάρμοσαν το σοσιαλιστικό δίκαιο μετά από τη ρωσική επανάσταση, αλλά επανήλθαν στο αστικό δίκαιο μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου.

2.1.3 Το σοσιαλιστικό δίκαιο

Το σοσιαλιστικό δίκαιο χρησιμοποιήθηκε σε χώρες που είχαν σαν πολιτικό σύστημα τον κομμουνισμό. Βασίζεται στο αστικό δίκαιο με πολύ μεγάλες μετατροπές και προσθήκες από την θεωρία του Μαρξ και του Λένιν. Κύρια χαρακτηριστικά του μπορούν να θεωρηθούν:

- ❖ Η δημιουργία αταξικής κοινωνίας
- ❖ Ο άμεσος περιορισμός των διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων
- ❖ Η λογοδοσία του κομμουνιστικού κόμματος στα μέλη του
- ❖ Η κατάργηση της ιδιωτικής περιουσίας
- ❖ Η κρατικοποίηση και κολεκτιβοποίηση της παραγωγής
- ❖ Η παραβίαση και χειραγώγηση της ιδιωτικής ζωής από το κομμουνιστικό κόμμα
- ❖ Η παροχή μεγάλου αριθμού κοινωνικών υπηρεσιών όπως το δικαίωμα στην εργασία, η δωρεάν παιδεία, η δωρεάν δημόσια υγεία, τα χαμηλά όρια συνταξιοδότησης κ.α.

Οι χώρες που εφάρμοσαν το σοσιαλιστικό δίκαιο κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ήταν οι χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., η Κίνα του Μάο και η Κούβα του Κάστρο. Στις μέρες μας διατηρείται μόνο στην Κούβα.

2.1.4 Το γερμανικό δίκαιο

Το γερμανικό δίκαιο έχει σαν βάση το ρωμαϊκό δίκαιο, αλλά στηρίζεται κυρίως στον γερμανικό εμπορικό κώδικα που γράφτηκε το 1897, μετά από την ενοποίηση της Γερμανίας από τον Βίσμαρκ. Έχει πολλά κοινά διαδικαστικά χαρακτηριστικά με το γαλλικό σύστημα αλλά περιέχει μεγαλύτερο βαθμό δικαστικής νομοθεσίας. Το γερμανικό δίκαιο επηρέασε την Αυστρία, την πρώην Τσεχοσλοβακία, την Ελλάδα, την Ουγγαρία, την Ιταλία, την Ελβετία, τη Γιουγκοσλαβία, την Ιαπωνία, την Κορέα, και μερικές χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Οι νόμοι της Ταϊβάν επίσης προήλθαν από την Κίνα, η οποία στηρίχθηκε σε μεγάλο ποσοστό στο γερμανικό δίκαιο κατά τη διάρκεια του εκσυγχρονισμού.

2.1.5 Το σκανδιναβικό δίκαιο

Το σκανδιναβικό δίκαιο αντιμετωπίζεται συνήθως ως τμήμα του αστικού δικαίου, αν και είναι λιγότερο βασισμένο στο ρωμαϊκό δίκαιο σε σχέση με το γαλλικό και το γερμανικό. Οι περισσότεροι συγγραφείς περιγράφουν το Σκανδιναβικό δίκαιο σαν χωριστή περίπτωση που εφαρμόζεται σε έναν περιορισμένο αριθμό χωρών: Δανία, Φινλανδία, Ισλανδία, Νορβηγία και Σουηδία.

Στις περισσότερες περιπτώσεις που είδαμε μέχρι τώρα η διάδοση ενός νομικού συστήματος γίνεται είτε μέσω κατακτήσεων είτε μέσω αποικιών. Ιστορικά όμως συναντάμε σημαντικές εξαιρέσεις σε αυτόν τον κανόνα. Για παράδειγμα η Ιαπωνία υιοθέτησε το γερμανικό νομικό σύστημα εθελοντικά. Η επιρροή του γαλλικού αστικού δικαίου τον δέκατο ένατο αιώνα στη Ρωσία και την Τουρκία ήταν επίσης κατά ένα μεγάλο μέρος εθελοντική, δεδομένου ότι και οι δύο χώρες επιδίωξαν να εκσυγχρονιστούν.

Θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά στο κοινό και στο αστικό δίκαιο καθώς είναι οι κυρίαρχες μορφές στον κόσμο σήμερα. Ο τρόπος λειτουργίας και οι διαφορές των δυο αυτών συστημάτων μπορούν να αναζητηθούν σύμφωνα με τους ιστορικούς στην Αγγλία και την Γαλλία των αρχών του δωδέκατου αιώνα.

Όπως δείχνουν οι Dawson (1960), Berman (1983) και Damaska (1986) οι δυο χώρες προσπαθούσαν να καθορίσουν τον βαθμό επιρροής του μονάρχη στους δικαστές. Η Γαλλία επέλεξε το μοντέλο των δικαστών που ελέγχονταν από το παλάτι, ενώ η Αγγλία προτίμησε σχετικά ανεξάρτητα δικαστήρια. Ο διαχωρισμός αυτός εντάθηκε τα χρόνια που ακολούθησαν και μέσω της αποικιοκρατίας διαδόθηκε σε όλο σχεδόν τον κόσμο. Οι διαφορετικές αυτές επιλογές δεν ήταν και τόσο αναμενόμενες καθώς την περίοδο εκείνη ο Άγγλος βασιλιάς είχε μεγαλύτερη εξουσία πάνω στους υπηκόους του σε σχέση με τον Γάλλο (Dawson 1960, Reynolds 1994). Αυτό συνέβαινε καθώς ενώ ο Άγγλος βασιλιάς ήταν υπεράνω όλων, ο Γάλλος θεωρούνταν απλώς πρώτος μεταξύ ίσων, σε σχέση με τους ευγενείς του. Ενώ κανείς θα περίμενε να έχουμε στην Αγγλία ένα δικαστικό σύστημα με ισχυρή επιρροή από τον βασιλιά και στην Γαλλία ένα πιο αποκεντρωμένο δικαστικό σύστημα συνέβη ακριβώς το αντίθετο.

Η αντίθεση αυτή είναι δομικής φύσης σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία. Το νομικό σύστημα δημιουργήθηκε με βασικό γνώμονα την προστασία της ιδιοκτησίας των χωρικών από τους ευγενείς και των ευγενών από την παρέμβαση του βασιλιά. Για να είναι λειτουργικό έπρεπε να περιορίζει την διαφθορά και να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών. Η παρουσία ισχυρών ευγενών στην Γαλλία οδήγησε στην αποδυνάμωση της επιρροής τους, ενώ αντίθετα στην Αγγλία περιορίστηκε η εξουσία του βασιλιά πάνω στους ευγενείς. Θα λέγαμε δηλαδή ότι το νομικό σύστημα-πλαίσιο έπαιξε τον ρόλο ενός εξισορροπητικού μηχανισμού.

Στην Αγγλία, μετά την Γρηγοριανή επανάσταση και τον διαχωρισμό της εκκλησιαστικής από τον κοσμική εξουσία, επί βασιλείας Henry II δημιουργείται το δικαστικό σύστημα, το 1150 μ.Χ. περίπου. Μετά την υπογραφή της Magna Carta γίνεται υποχρεωτική η παρουσία ενόρκων εκτός από δικαστές στις δίκες και ήδη από τις αρχές του δέκατου όγδοου αιώνα το κύρος και η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης είναι αδιαμφισβήτητη.

Στην Γαλλία το κομβικό σημείο για το νομικό σύστημα-πλαίσιο ήταν η απόφαση των Philip Augustus και Louis IX να χρησιμοποιήσουν ένα δικαστικό-ανακριτικό μοντέλο βασισμένο στο ρωμαϊκό δίκαιο. Το μοντέλο αυτό εφαρμόστηκε τον δωδέκατο και τον δέκατο τρίτο αιώνα εξαιτίας και της

χρήσης από την Καθολική Εκκλησία των Κωδίκων του Ιουστινιανού, που ανακαλυφθήκαν εκ νέου και προσαρμόστηκαν από λογίους της Bologna. Το νέο σύστημα προέβλεπε την ξεχωριστή ανάκριση κάθε μάρτυρα από τους δικαστές, την τήρηση γραπτών πρακτικών και στη συνέχεια την έκδοση αποφάσεων. Οι δικαστές αναφέρονταν απευθείας στον βασιλιά, ο οποίος καθόριζε τις αποφάσεις τους. Το γεγονός αυτό βοήθησε τον Ναπολέοντα μετά την Γαλλική Επανάσταση να πάρει στα χέρια του την δικαστική εξουσία. Το στοιχείο που ολοκλήρωσε την διαμόρφωση του αστικού δικαίου ήταν η κωδικοποίηση των νόμων τον δέκατο όγδοο και τον δέκατο ένατο αιώνα στην Γαλλία και την Γερμανία. Η κωδικοποίηση στην Αγγλία συνδέθηκε με την προσπάθεια του βασιλικού οίκου των Stuarts να ελέγξουν την δικαιοσύνη και απέτυχε λόγω της επανάστασης που προκλήθηκε. Άλλοι ηγεμόνες όμως όπως ο Philip II στην Ισπανία και ο Frederick the Great στην Πρωσία την εφάρμοσαν χωρίς αντιδράσεις.

Δομικά, τα δύο νομικά συστήματα λειτουργούν με πολύ διαφορετικούς τρόπους: το αστικό δίκαιο στηρίζεται σε επαγγελματίες δικαστές, στους νομικούς κώδικες και τα γραπτά αρχεία, ενώ το κοινό δίκαιο στηρίζεται σε καθορισμένους δικαστές, στις ευρύτερες νομικές αρχές και τα προφορικά επιχειρήματα. Επιπλέον, η πρόσφατη έρευνα αποκαλύπτει σημαντικές διαφορές μεταξύ του κοινού δικαίου και του αστικού δικαίου, σε χώρες με διαφορετικές πολιτικές και οικονομικές συνθήκες. Στο ίδιο επίπεδο ανάπτυξης, οι χώρες με αστικό δίκαιο επιδεικνύουν περισσότερους περιορισμούς, λιγότερη ασφάλεια στα δικαιώματα περιουσίας, περισσότερη διαφθορά και λιγότερες πολιτικές ελευθερίες σε σχέση με τις χώρες κοινού δικαίου. (La Porta et al. 1999, La Porta, Lopez-de-Silanes, and Shleifer 2002, Djankov et al. 2002b).

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, σε σχέση με το αστικό δίκαιο, το κοινό δίκαιο συνδέεται με (La Porta et al. 2008). :

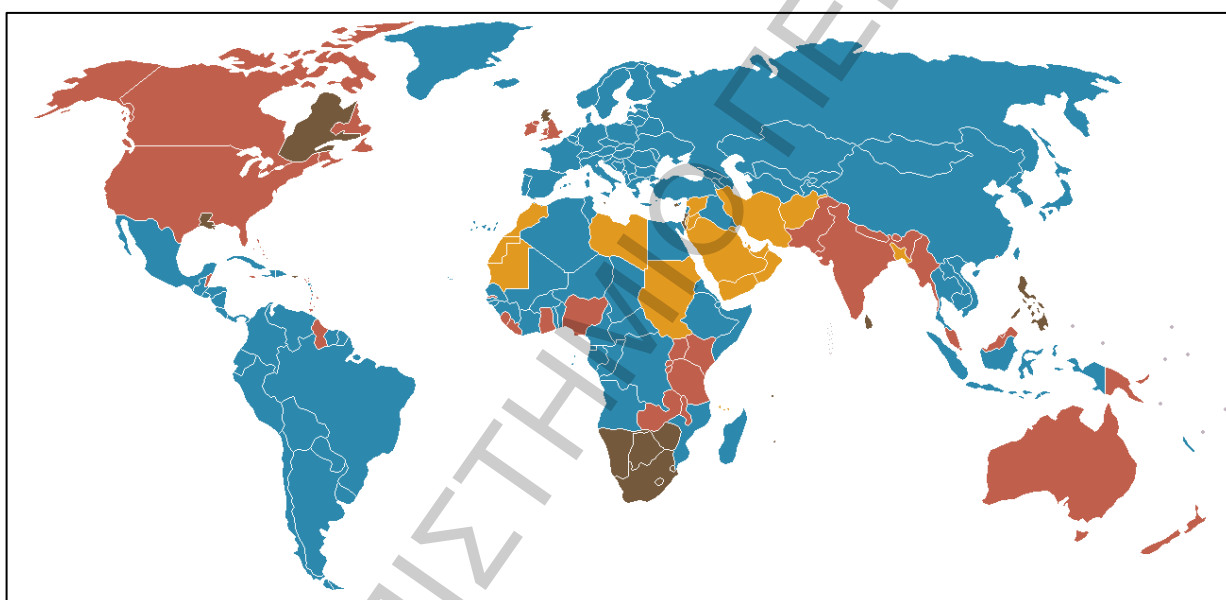
(α) Καλύτερη προστασία επενδυτών, που στη συνέχεια συνδέονται με τη βελτιωμένη οικονομική ανάπτυξη, την καλύτερη πρόσβαση στη χρηματοδότηση, και την υψηλότερη διασπορά ιδιοκτησίας,

(β) Λιγότερη κυβερνητική ιδιοκτησία και λιγότεροι περιορισμοί, οι οποίοι συνδέονται στη συνέχεια με τη λιγότερη δωροδοκία, καλύτερη λειτουργία στην αγορά εργασίας, και λιγότερο παραεμπόριο

(γ) Λιγότερο τυποποιημένα και περισσότερο ανεξάρτητα δικαστικά συστήματα, τα οποία συνδέονται στη συνέχεια με ασφαλέστερα δικαιώματα ιδιοκτησίας και την καλύτερη επιβολή συμβάσεων.

Στο παρακάτω σχήμα βλέπουμε το νομικό πλαίσιο που εφαρμόζεται παγκοσμίως για το έτος 2012:

Το νομικό σύστημα στον κόσμο

Πηγή: Wikipedia

2.2 Αποικιοκρατία

Από τις αρχές του 15ου αιώνα και ιδιαίτερα μετά την ανακάλυψη της Αμερικής, τα ευρωπαϊκά κράτη αποίκησαν πάρα πολλές χώρες σε Ασία, Αφρική και Αμερική. Οι ευρωπαίοι άποικοι εφάρμοσαν διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο σε διάφορες χώρες, γεγονός το οποίο είχε σαν αποτέλεσμα τεράστιες οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές. Ο αντίκτυπος της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας στους οικονομικούς θεσμούς αντικατοπτρίζεται άμεσα από το ιστορικό γεγονός της αξιοπρόσεκτης αντιστροφής της τύχης στην οικονομική ευημερία των αποικιών. Κοινωνίες όπως οι Mughals στην Ινδία, οι Αζτέκοι και οι Ίνκας στην Αμερική ήταν μεταξύ των πλουσιότερων πολιτισμών το 1500, όμως τα έθνη-κράτη που υπάρχουν σήμερα στα όρια αυτών των αυτοκρατοριών είναι μεταξύ των φτωχότερων στον κόσμο. Αντίθετα, οι χώρες που καταλαμβάνουν τα εδάφη των τότε λιγότερο ανεπτυγμένων πολιτισμών στη Βόρεια Αμερική, τη Νέα Ζηλανδία και την Αυστραλία είναι σήμερα πολύ πλουσιότερες. Η αναστροφή αυτή ξεκίνησε στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και εξελίχθηκε παράλληλα με την βιομηχανική επανάσταση. Στην Ινδία π.χ. το 1750 είχαμε περισσότερη βιομηχανία από ότι στις Η.Π.Α. Το 1860 οι ΗΠΑ και άλλες βρετανικές αποικίες όπως η Αυστραλία και η Νέα Ζηλανδία έφτασαν στα ίδια επίπεδα, ενώ από το 1950 και μετά η διαφορά μεγάλωσε πολύ υπέρ των Η.Π.Α.

Ένας ενδιαφέρον παράγοντας για έρευνα την συγκεκριμένη περίοδο είναι και η μεταβολή του τρόπου διακυβέρνησης παγκοσμίως από απόλυτη μοναρχία σε περισσότερο κοινοβουλευτικής μορφή μοναρχία ή δημοκρατία. Οι περισσότερες από τις χώρες που βιομηχανοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα ήταν δημοκρατικότερες από εκείνες που απέτυχαν να ακολουθήσουν τις εξελίξεις. Η σύγκριση των Ηνωμένων Πολιτειών με τις χώρες της Καραϊβικής Θάλασσας ή το Περού, της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας με τη Ρωσία και την Αυστρία-Ουγγαρία είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Συγκεκριμένα, οι Ηνωμένες Πολιτείες, που ήταν μια από τις δημοκρατικότερες κοινωνίες τότε, δεν ήταν πλουσιότερες από τις ιδιαίτερα κατασταλτικές καραϊβικές αποικίες στο τέλος του 18ου αιώνα, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια του 17ου και 18ου αιώνα. Εντούτοις, τον 19ο και 20ο αιώνα είχαμε ταχεία ανάπτυξη λόγω της εκβιομηχάνισης στις Ηνωμένες Πολιτείες και

στασιμότητα σε ολόκληρη την καραϊβική περιοχή, καθώς επίσης και σε ένα μεγάλο μέρος της Νότιας Αμερικής.

Αυτό το ιστορικό επεισόδιο επομένως προτείνει ότι οι δημοκρατικότερες κοινωνίες μπορεί να ήταν καλύτερες να εκμεταλλευτούν τις νέες ευκαιρίες επένδυσης και ανάπτυξης που ήρθαν με την εκβιομηχάνιση στην αρχή του 19ου αιώνα.

Η αντίθεση της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας με τη Ρωσία και την Αυστρία-Ουγγαρία είναι παρόμοια. Ακόμα κι αν οι προηγούμενες δύο χώρες ήταν ήδη πλουσιότερες στην αρχή του 19ου αιώνα, οι διαφορές στα εισοδήματα ήταν μικρές ενώ οι διαφορές στους πολιτικούς θεσμούς ήταν χαρακτηριστικές. Η Μεγάλη Βρετανία ήταν ήδη στο δρόμο για να γίνει μια κοινοβουλευτική δημοκρατία και η Γαλλία μετά την επανάσταση του 1789 στρεφόταν προς μια πιο αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση. Η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία υιοθέτησαν τις πολιτικές υπέρ της ανάπτυξης για το μεγαλύτερο διάστημα του 19ου αιώνα, ακόμα και όταν αυτές επιβάρυναν την κατεστημένη νοοτροπία των γαιοκτημόνων, ενώ η Ρωσία και η Αυστρία-Ουγγαρία αντίθετα εμπόδισαν ρητά την εκβιομηχάνιση προκειμένου να προστατεύσουν τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των γαιοκτημόνων αριστοκρατών τους.

2.3 Η περίπτωση της Κορέας

Μέχρι το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, η Κορέα ήταν κάτω από ιαπωνική κατοχή. Η κορεατική ανεξαρτησία ήρθε όταν ο αυτοκράτορας Hirohito ανήγγειλε την ιαπωνική παράδοση στις 15 Αυγούστου 1945. Τότε σοβιετικές δυνάμεις μπήκαν στη Μαντζουρία και τη Βόρεια Κορέα και ανέλαβαν τον έλεγχο αυτών των επαρχιών από τους Ιάπωνες. Ο σημαντικότερος φόβος των Ηνωμένων Πολιτειών κατά τη διάρκεια της αυτής της περιόδου ήταν η ανάληψη ολόκληρης της κορεατικής χερσονήσου είτε από τη Σοβιετική Ένωση είτε από τις κομμουνιστικές δυνάμεις υπό τον έλεγχο του ηγέτη των ανταρτών Kim IL Sung. Οι ΗΠΑ υποστήριζαν τον εθνικιστή ηγέτη Syngman Rhee, ο οποίος ήταν αντίθετος στην ιδέα μιας ενωμένης κομμουνιστικής Κορέας και υπέρ της διάσπασης.

Τον Μάιο του 1948 έγιναν εκλογές στην Νότια Κορέα και η νέα κυβέρνηση ψήφισε νέο σύνταγμα με το οποίο εγκαθιδρύθηκε η Δημοκρατία της Νότιας Κορέας με διαχωριστικό όριο από την Βόρεια Κορέα τον 38^ο παράλληλο. Η Βόρεια Κορέα αντίστοιχα μετονομάστηκε σε Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας με γενικό γραμματέα τον Kim IL Sung.

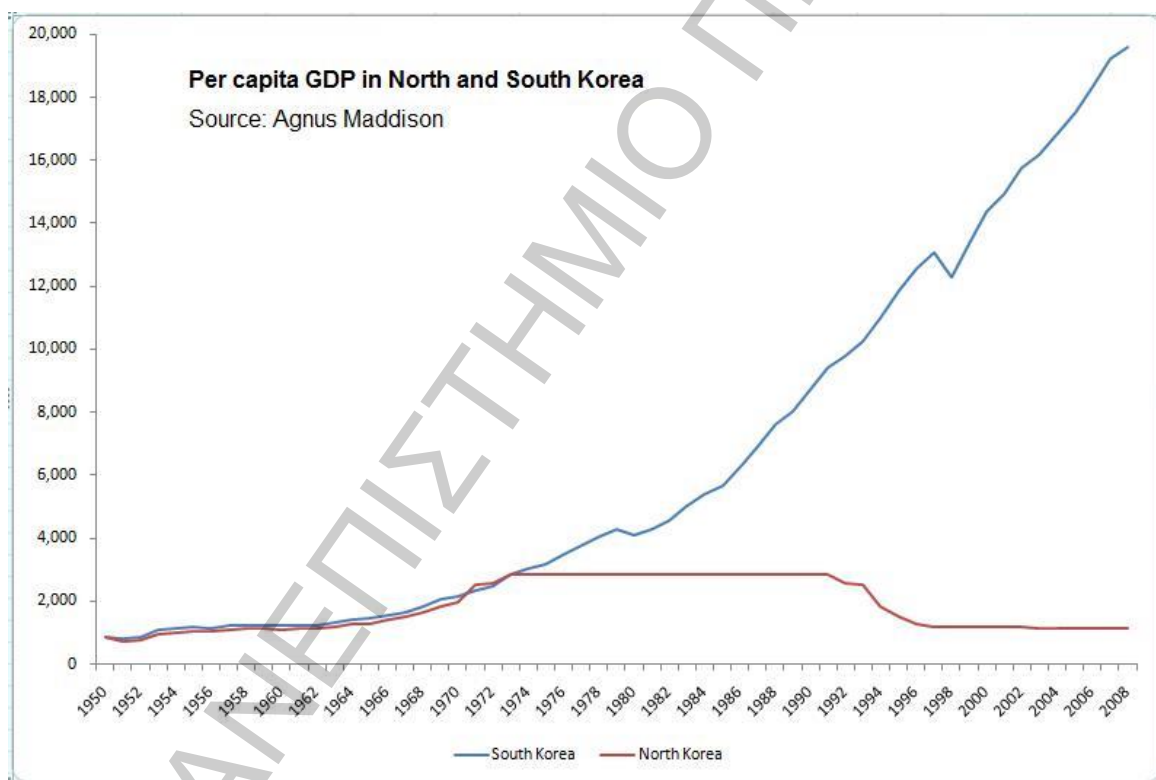
Οι δυο ανεξάρτητες πλέον χώρες ακολούθησαν εντελώς αντίθετη οικονομική και πολιτική στρατηγική. Η Βόρεια Κορέα ακολούθησε το σοβιετικό μοντέλο όπως αυτό είχε εφαρμοστεί στην Κίνα του Μάο καταργώντας την ιδιωτική ιδιοκτησία γης και κεφαλαίων. Οι οικονομικοί κύκλοι καθορίζονταν πλήρως όχι από τις αγορές αλλά από το κομμουνιστικό καθεστώς. Η Νότια Κορέα διατήρησε το σύστημα ιδιωτικής ιδιοκτησίας και η κυβέρνηση ενθάρρυνε την δημιουργία οργανωμένων αγορών και την ιδιωτική πρωτοβουλία για να αναπτυχθεί η οικονομία.

Η κατάσταση αυτή αποτέλεσε για τους οικονομολόγους μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για την διεξαγωγή ενός πειράματος με μοναδικές συνθήκες το οποίο πρόεκυψε από σύμπτωση της ιστορίας. Πιο συγκεκριμένα είχαμε δύο χώρες, οι οποίες εκκινώντας με ακριβώς τις ίδιες αρχικές συνθήκες, (όπως και στην περίπτωση της Ανατολικής με την Δυτική Γερμανία) θα εφαρμόζαν δυο εντελώς διαφορετικές οικονομικές και πολιτικές θεωρίες. Το ερευνητικό ενδιαφέρον, όσο και οι προοπτικές εκμετάλλευσης για μελλοντική

προπαγάνδα από τις δυο μεγάλες δυνάμεις της εποχής Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., ήταν αναμενόμενα τεράστιο.

Ο γεωγραφικός παράγοντας και ο πολιτιστικός παράγοντας (όπως είδαμε πιο πάνω) για τα δυο κράτη ήταν ο ίδιος αφού είχαμε σε μια περιορισμένη γεωγραφική έκταση, με ίδιο κλίμα, ένα λαό με κοινή γλώσσα και ιστορία, παρόμοια τοπολογία εδάφους (ομαλούς λόφους, κοιλάδες, πεδιάδες κοντά στην ακτή, εύκολη χερσαία και θαλάσσια πρόσβαση) και τους ίδιους φυσικούς πόρους (άνθρακα, μόλυβδο, ψευδάργυρο γραφίτη, σίδηρο, χαλκό, χρυσό, πυρίτιο κα.)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2-3: Η εξέλιξη του GDP στην Βόρεια και στη Νότια Κορέα (1950-1998)

Πηγή: Agnus Maddison

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε την εξέλιξη του κατά κεφαλήν εισοδήματος των δυο χωρών για τα έτη 1950-1998. Η Νότια Κορέα ειδικά από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και έπειτα αποτέλεσε οικονομικό θαύμα για τις ασιατικές οικονομίες με πολύ μεγάλο ρυθμό ανάπτυξης ενώ η Βόρεια Κορέα παρέμεινε στα μεταπολεμικά επίπεδα. Στις αρχές του 2000 το GDP στην Νότια Κορέα έφτασε τα \$16,100 ενώ στην Βόρεια Κορέα ήταν μόλις \$1,000.

Το αποτέλεσμα αυτό, από την στιγμή που όλοι οι άλλοι παράγοντες ήταν σταθεροί είχε να κάνει αποκλειστικά με τους οικονομικούς και πολιτικούς θεσμούς που επικράτησαν σε κάθε χώρα. Οι κομμουνιστικές πρακτικές μπορεί στα τέλη τα δεκαετίας του 1940 να φαίνονταν ιδανικές αλλά στην δεκαετία του 1980 ήταν βέβαιο ότι δεν απέδιδαν. Η μεγαλύτερη ίσως αποτυχία για την Βόρεια Κορέα δεν ήταν η λάθος επιλογή στους θεσμούς αλλά η άρνηση μεταβολής και ανανέωσης τους. Το παράδειγμα της Ρωσίας στις αρχές της δεκαετίας του 2000 έδειξε ότι οι αλλαγές είναι δύσκολες, με μεγάλο υλικό και πολιτικό κόστος αλλά απαραίτητες για να μπορεί μια χώρα να αναπτυχθεί.

2.4 Νεώτερα Χρόνια

Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού οι προτάσεις που έγιναν για τη μετάβαση από το σοσιαλισμό στην ελεύθερη οικονομία και είναι γνωστές ως η «Συναίνεση της Ουάσινγκτον» (Washington Consensus) στηριζόταν στο να δημιουργηθεί ένα κοινοβουλευτικό πολιτικό σύστημα με οικονομικούς θεσμούς που στηρίζονταν σε ένα απλοϊκό οικονομικό υπόδειγμα που διδάσκεται σε προπτυχιακό επίπεδο. Ειδικότερα, οι οικονομικές αρχές του νέου αυτού συστήματος ήταν ο σεβασμός των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, η απελευθέρωση της εσωτερικής αγοράς, του διεθνούς εμπορίου και της κίνησης κεφαλαίων, η ιδιωτικοποίηση της κρατικής περιουσίας, η περιοριστική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, η χαμηλή φορολογία και ο περιορισμένος γενικά ρόλος του κράτους. Η άποψη που επικρατούσε ήταν ότι χωρίς τη ριζική αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο η όποια προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης θα οδηγούσε σε αποτυχία.

Η αλήθεια είναι ότι στις χώρες που επιχειρήθηκε η εφαρμογή αυτών των αρχών τα αποτελέσματα υπήρξαν όχι μόνο απογοητευτικά, αλλά και με μεγάλο οικονομικό και κοινωνικό κόστος. Είναι χαρακτηριστικό ότι είχαμε χώρες που υιοθέτησαν πλήρως αυτές τις αρχές, όπως π.χ. Ρωσία και η οποία οδηγήθηκε σε κατάρρευση. Από την άλλη πλευρά η Κίνα, που ουδέποτε υιοθέτησε αυτές τις αρχές είχε μια άνευ προηγουμένου ανάπτυξη.

Το συμπέρασμα από αυτές τις τελικά αποτυχημένες μεταρρυθμιστικές πολιτικές έφεραν στο προσκήνιο ότι ακόμα και οι συμβατικές πολιτικές για την προώθηση της οικονομικής μεγέθυνσης, όπως περιγράφονται στη «Συναίνεση της Ουάσινγκτον», είναι καταδικασμένες να αποτύχουν αν δεν υποστηρίζονται από το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο και δεν διέπονται από πρακτικές χρηστής διακυβέρνησης (Stiglitz 1998, World Bank 1998).

3. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

3.1 Θεσμικό Περιβάλλον και Οικονομική Μεγέθυνση

Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι η οικονομική μεγέθυνση και κατά συνέπεια και η οικονομική ανάπτυξη επηρεάζονται τόσο από μακροοικονομικούς παράγοντες όσο και από διάφορες θεσμικές μεταβλητές, δεδομένου ότι το θεσμικό πλαίσιο ασκεί σημαντικές επιπτώσεις στο κόστος των συναλλαγών και στο κόστος παραγωγής.

Το κόστος των συναλλαγών είναι πολύ υψηλότερο όταν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας δεν είναι σαφώς προσδιορισμένα ή δεν επικρατεί ο κανόνας του δικαίου, οπότε οι οικονομικές μονάδες έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες στροφής στην παραοικονομία, την φοροδιαφυγή και την διαφθορά κατά την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους.

Παράλληλα, το κόστος μετασχηματισμού στο πλαίσιο της κύριας παραγωγικής διαδικασίας αυξάνεται στο μέτρο που δε διασφαλίζεται το εκτελεστό των συμβάσεων, γεγονός που περιορίζει τόσο την αποτελεσματική χρήση των πόρων όσο και την ανταγωνιστικότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων (Aron 2000).

Σύμφωνα και με την παραπάνω ανάλυση, η διακυβέρνηση, η δημοκρατία και η διαφθορά είναι μερικές από τις μεταβλητές εκείνες που στη σύγχρονη βιβλιογραφία θεωρούνται ότι επηρεάζουν την ευρύτερη ανάπτυξη μιας χώρας και έρχονται να επαληθεύσουν την αδυναμία του νεοκλασικού υποδείγματος να ερμηνεύσει τα οικονομικά φαινόμενα. Για παράδειγμα, ήδη από το τέλος της δεκαετίας του '80, καθώς πλησίαζε η λήξη του Ψυχρού Πολέμου που επιτάχυνε τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, οι διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είδαν τη συμβολή τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη να μειώνεται αισθητά. Γι' αυτό άλλωστε επικέντρωσαν την προσοχή τους στη «χρηστή» διακυβέρνηση.

Θεωρούμε χρήσιμη την αναφορά σε ορισμένες από τις μελέτες που παρέχουν εμπειρική στήριξη στη σχέση μεταξύ θεσμικού περιβάλλοντος και οικονομικής μεγέθυνσης. Εξέχουσα θέση στη σχετική εμπειρική βιβλιογραφία κατέχει η εργασία των Hall και Jones (1999), οι οποίοι καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι διαφορές στην παραγωγικότητα και τη μακροχρόνια οικονομική απόδοση των χωρών προσδιορίζονται από την κοινωνική υποδομή (social infrastructure), την οποία ορίζουν ως τους θεσμούς και τις κυβερνητικές πολιτικές που καθορίζουν το οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο τα άτομα αποκτούν δεξιότητες και οι επιχειρήσεις συσσωρεύουν κεφάλαιο και παράγουν εμπορεύματα.

Οι Chong και Calderón (2000) αποδεικνύουν την ύπαρξη αντιστρόφως αιτιώδους σχέσης (reverse causality) μεταξύ θεσμικού και οικονομικού περιβάλλοντος, δηλαδή ότι και η οικονομική μεγέθυνση επιδρά στη θεσμική ποιότητα. Μια άλλη οικονομετρική μελέτη που χρησιμοποιείται ως κλασική αναφορά στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ θεσμικού περιβάλλοντος και οικονομικής μεγέθυνσης είναι των Acemoglu, Johnson and Robinson (2001) οι οποίοι καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι καλοί θεσμοί είναι απαραίτητοι για τη μακροχρόνια οικονομική μεγέθυνση.

Την επίδραση του θεσμικού περιβάλλοντος στη μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη επιβεβαιώνουν εμπειρικά και οι Rodrik, Subramanian and Trebbi (2004). Όσον αφορά τη μέτρηση της δημοκρατίας, υπάρχουν αρκετές προσεγγίσεις που σχετίζονται και με τους διαφορετικούς ορισμούς του περιεχομένου της έννοιάς της.

Το βασικό επιχείρημα που έχει αναπτυχθεί στην υπάρχουσα βιβλιογραφία για τη σύνδεση δημοκρατίας και «καλής» διακυβέρνηση είναι ότι, αν και μπορεί μια μη-δημοκρατική κυβέρνηση να οδηγήσει σε μια «καλή» διακυβέρνηση, αυτό είναι πιθανότερο κάτω από ένα δημοκρατικό σύστημα, ενώ παράλληλα μια μη-δημοκρατική κυβέρνηση που οδηγεί σε μια «κακή» διακυβέρνηση είναι δύσκολο να αντικατασταθεί (Sen 2000), (Rivera-Batiz 2002), (Abdellatif 2003).

3.2 Δημοκρατία και Διαφθορά

Η διεθνής βιβλιογραφία έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα και με τις σχέσεις μεταξύ δημοκρατίας και διαφθοράς. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι το άνοιγμα στους δημοκρατικούς θεσμούς μειώνει τη διαφθορά, ενώ αντίθετα η λιγότερη δημοκρατία μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της διαφθοράς (Treisman 2000), (Yehoue, 2007).

Η επίδραση της δημοκρατίας στην οικονομική ανάπτυξη στηρίζεται κατά βάση στη θέση ότι οι πολιτικοί θεσμοί που επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη λειτουργούν περισσότερο αποτελεσματικά υπό καθεστώς δημοκρατίας. Στους θεσμούς αυτούς περιλαμβάνονται κυρίως ο κανόνας δικαίου που προστατεύει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, οι ατομικές ελευθερίες που ενισχύουν την δημιουργικότητα και την επιχειρηματικότητα, η ελευθερία έκφρασης που διασφαλίζει την παραγωγή και την διακίνηση της πληροφορίας και οι θεσμικοί έλεγχοι που αποθαρρύνουν τη μαζική κλοπή της δημόσιας περιουσίας, φαινόμενο που παρατηρείται συχνά στα αυταρχικά καθεστώτα (Pei, 1999).

Σχετική εμπειρική έρευνα 115 χωρών κατά την περίοδο 1960-1980 αποκαλύπτει ότι κατά την περίοδο αυτή οι περισσότερο δημοκρατικές χώρες χαρακτηρίζονταν από υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης σε σύγκριση με τις λιγότερο δημοκρατικές (Pei, 1999).

Επισημαίνεται όμως ότι η εμπειρική έρευνα για την επίδραση της δημοκρατίας στην οικονομική ανάπτυξη δεν επιβεβαιώνει πάντα ότι η ενδυνάμωση της δημοκρατίας δημιουργεί ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, οι μελέτες των Kormendi και Meguire (1985) και Scully (1988) βρήκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα για την επίδραση της δημοκρατίας στην ανάπτυξη.

Αντίθετα, στις μελέτες των Helliwell (1994), Przeworski και Limongi (1993) και Brunetti (1997) τα αποτελέσματα ήταν αμφιλεγόμενα. Ο Barro (1996) θεωρεί ότι η επίδραση της δημοκρατίας στην ανάπτυξη γίνεται μέσω της επίδρασης της δημοκρατίας σε άλλες μεταβλητές που προσδιορίζουν την ανάπτυξη, όπως το ανθρώπινο κεφάλαιο.

Ο Rodrik (1997) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ ανάπτυξης και δημοκρατίας.

Ο Rivera-Batiz (2002) εκτιμά ότι η δημοκρατία επηρεάζει την ανάπτυξη μέσω της θετικής συσχέτισής της με την ποιότητα της διακυβέρνησης.

Στις περιπτώσεις που η δημοκρατία δε συνδέεται με βελτίωση της διακυβέρνησης, η επίδρασή της στην ανάπτυξη είναι πολύ μικρή. Σύμφωνα με την παραπάνω θεωρητική ανάλυση σημαντικά στοιχεία της διακυβέρνησης αποτελούν οι πολιτικοί θεσμοί μιας κοινωνίας καθώς και οι οικονομικοί της θεσμοί, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο παρεμβαίνει η πολιτεία για την ενθάρρυνση ή μη της οικονομικής δραστηριότητας (World Bank 2008).

Συνεπώς, η διαλεκτική σχέση μεταξύ διακυβέρνησης και μεγέθυνσης συνδέεται στενά με τη σχέση μεταξύ θεσμών, επίσημων και ανεπίσημων, και οικονομικής μεγέθυνσης.

Κατ' αρχάς, κάποιος μπορεί να υποθέσει ότι τα δημοκρατικά σε σχέση με τα μη δημοκρατικά πολιτεύματα θα έχουν διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Η αφετηρία για να ψάξει κανείς τέτοιες διαφορές είναι η μεταπολεμική εποχή για την οποία έχουμε τα καλύτερα στοιχεία όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη. Δυστυχώς, η εικόνα δεν είναι και εδώ πολύ σαφής. Οι Przeworski και Limongi (1993) και Barro (1999), με cross-country ανάλυση, δείχνουν ότι οι δημοκρατίες δεν εμφανίζονται να αποδίδουν περισσότερο από τα μη δημοκρατικά καθεστώτα. Εντούτοις, δεν υπάρχει καμία καθολική αποδοχή σε αυτό το θέμα.

Παραδείγματος χάριν, η Minier (1998) στην έρευνα της παρουσιάζει μερική μόνο θετική μεταβολή του εκδημοκρατισμού στην ανάπτυξη και πιο σαφή αρνητικά αποτελέσματα των μεταβάσεων σε μη δημοκρατικό καθεστώς.

Οι Persson και Tabellini (2007) υποστηρίζουν ότι αν κάνουμε διάκριση μεταξύ της πραγματικής δημοκρατίας και της πιθανότητας της επιβίωσης δημοκρατίας, υπάρχει μια σημαντική επίδραση των δημοκρατικών πιθανοτήτων επιβίωσης στην οικονομική ανάπτυξη. Γενικά, το σύνολο των διαθέσιμων στοιχείων υποστηρίζει τα συμπεράσματα των Przeworski και Limongi (1993) και Barro (1999) και προτείνει ότι, κατά μέσον όρο, οι δημοκρατίες δεν αναπτύσσονται πολύ γρηγορότερα από τα μη δημοκρατικά καθεστώτα. Κάτι τέτοιο προκαλεί αρχικά έκπληξη και στην συνέχεια ανησυχία, δεδομένου ότι αυτή η ομάδα περιλαμβάνει ιδιαίτερες περιπτώσεις χωρών

όπως το Ιράκ κάτω από το Σαντάμ Χουσεΐν, το Ζαΐρ υπό τον Mobutu, ή την Αϊτή υπό τους Duvaliers. Επίσης μπορούμε να βρούμε αρκετά παραδείγματα δημοκρατιών που απέτυχαν στο θέμα της ανάπτυξης π.χ. Ινδία, Ρωσία και παραδείγματα μη δημοκρατικών καθεστώτων που έχουν πετύχει ανάπτυξη όπως π.χ. Σιγκαπούρη, Κίνα.

Κατά συνέπεια για να κατανοήσει κανείς πώς διαφορετικοί πολιτικοί θεσμοί έχουν διαφορετικές επιπτώσεις στις οικονομικές αποφάσεις και την οικονομική ανάπτυξη θα πρέπει να υπερβούμε τη διάκριση μεταξύ δημοκρατικών και του μη δημοκρατικών καθεστώτων. Μια εξήγηση είναι ότι μερικές δημοκρατίες λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό με έναν διαφορετικό, και ανεπαρκή, τρόπο από αυτόν που θα περίμενε κανείς.

Μια μορφή δυσλειτουργίας της δημοκρατίας που συναντάμε συνήθως στην έρευνα, είναι η «δέσμια δημοκρατία» στην οποία μια ομάδα ατόμων (elite) καθορίζει τις αποφάσεις αντίθετα με την βούληση της πλειοψηφίας. Σε αυτήν την περίπτωση έχουμε δυσλειτουργία επειδή παραβιάζεται μια βασική αρχή της δημοκρατίας, αυτή της πολιτικής ισότητας. Μια άλλη μορφή είναι αυτή της λαϊκής δημοκρατίας στην οποία ένας νόμιμα εκλεγμένος ισχυρός ηγέτης π.χ. ο Juan Peron στην Αργεντινή, ο Hugo Chávez στη Βενεζουέλα ακολουθεί πολιτικές που δεν οδηγούν σε οικονομική ανάπτυξη.

3.3 Διακυβέρνηση και Αναδιανομή Πόρων

Μια άλλη υπόθεση που μπορεί να γίνει είναι αν το πολίτευμα είναι δευτερεύων παράγοντας σε σχέση με την διανομή των παραγωγικών πόρων. Και σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει κοινά αποδεκτή θέση.

Ο Rodrik (1999) με την χρήση cross-sectional και panel data αναλύσεων δείχνει ότι στα δημοκρατικά καθεστώτα οι εργαζόμενοι έχουν μεγαλύτερες απολαβές και το ερμηνεύει σαν αποτέλεσμα μεγαλύτερου βαθμού αναδιανομής πόρων.

Οι Acemoglu και Robinson (2006a) κάνοντας χρήση case studies δείχνουν ότι τα δημοκρατικά καθεστώτα τείνουν να ακολουθούν πολιτικές αναδιανομής, οι

οποίες μπορεί να οδηγήσουν είτε σε αύξηση του ΑΕΠ είτε σε ανισότητες στην διανομή του πλούτου.

Ο Acemoglu (2007b) επίσης δείχνει ότι τα μη δημοκρατικά καθεστώτα συχνά επιβάλλουν κανονισμούς που αποτρέπουν την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά.

Οι Persson και Tabellini (2004) δείχνουν την ύπαρξη πολύ μεγάλων διαφορών στην φορολογική πολιτική μεταξύ διαφόρων δημοκρατικών καθεστώτων.

Οι Gil, Mulligan και Sala-i-Martin (2004) κάνοντας χρήση cross-sectional ανάλυσης δείχνουν ότι ένα φάσμα πολιτικών που αφορούν δημόσιες δαπάνες και κοινωνική ασφάλιση δεν έχει διαφορές σε δημοκρατικά καθεστώτα και μη δημοκρατικά καθεστώτα.

Χωρίς να υπάρχουν απόλυτα βεβαιωμένες μελέτες πάντως, με βάση τον Rodrik (1999) και τους Acemoglu and Robinson (2006a) υπάρχουν ενδείξεις ότι σε κάποιες περιπτώσεις τα δημοκρατικά καθεστώτα κάνουν σε μεγαλύτερο βαθμό αναδιανομή πλουτοπαραγωγικών πόρων και ότι μακροπρόθεσμα οδηγούν σε μεγαλύτερο βαθμό οικονομικής ανάπτυξης.

Σε αρχικές μελέτες σχετικά με την επίδραση των θεσμών στην οικονομική ανάπτυξη οι Kormendi και Meguire (1985) χρησιμοποιώντας τους δείκτες του Gastil για τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, βρήκαν μια στατιστικά σημαντική έμμεση επίδραση του δείκτη στην οικονομική ανάπτυξη, μέσω των επενδύσεων.

Η πιο κλασική μελέτη για την σχέση θεσμών και οικονομικής ανάπτυξης είναι του Mauro (1995), ο οποίος χρησιμοποιώντας προσεκτικά επιλεγμένα proxies και οικονομετρικές τεχνικές βρήκε μια στατιστικά σημαντική αρνητική επίδραση της διαφθοράς στις επενδύσεις και στην οικονομική ανάπτυξη και ότι η κατάλληλη γραφειοκρατία και η ύπαρξη κράτους δικαίου επηρεάζουν θετικά την ανάπτυξη.

3.4 Δικαιώματα ιδιοκτησίας

Η νεοκλασική και η νέα οικονομική θεωρία εκτός από διαφορές έχουν και αρκετά κοινά στοιχεία. Δίνουν και οι δυο έμφαση στην προστασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας καθώς μέσω αυτών εξασφαλίζεται κάθε επένδυση από άποψη ανθρωπίνου και υλικού δυναμικού. Η διαφορά είναι ότι η θεσμική προσέγγιση θεωρεί τις αναπτυξιακές πολιτικές σαν συνέπεια μιας δημοκρατικής διακυβέρνησης, ενώ η νεοκλασική προσέγγιση θεωρεί αυτές τις πολιτικές, ειδικά στις φτωχές χώρες, σαν επιλογές ηγετών που αποφασίζουν χωρίς κυβερνητικό έλεγχο, σύμφωνα με τον Glaeser (2004).

Την ανάγκη ύπαρξης λογοδοσίας σε μια κυβέρνηση είχαν τονίσει τόσο ο Montesquieu (1748) και ο Smith (1776), όσο και οι εκπρόσωποι της νέας θεσμικής οικονομικής θεωρίας όπως οι Buchanan και Tullock (1962), οι North και Thomas (1973), ο North (1981,1990). Οι DeLong και Shleifer (1993) χρησιμοποιώντας δεδομένα σχετικά με την μεταβολή του πληθυσμού στις ευρωπαϊκές πόλεις κατά τον περασμένο αιώνα έδειξαν ότι η αύξηση στον ρυθμό αυτό είναι μεγαλύτερη όταν έχουμε κυβέρνηση που λογοδοτεί. Ακόμα πιο πρόσφατες μελέτες των Easterly και Levine (2003), των Dollar και Kraay (2003) καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα για τον ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης.

Η αντίστροφη άποψη, δηλαδή το ότι η οικονομική ανάπτυξη οδηγεί σε καλύτερη ποιότητα των θεσμών μπορεί να αναζητηθεί στις μελέτες του Lipset (1960), ο οποίος όμως αποδίδει αυτήν την ιδέα στον Αριστοτέλη. Ο Lipset θεωρεί ότι οι μορφωμένοι άνθρωποι προτιμούν να λύνουν τις διαφορές τους με διάλογο και ψηφοφορία, πάρα με βίαιο τρόπο. Η εκπαίδευση είναι απαραίτητη για την λειτουργία των δικαστηρίων και για την ενασχόληση των πολιτών με τους πολιτικούς θεσμούς, έτσι ώστε να μπορούν να ασκούν κριτική και έλεγχο στην κυβέρνηση. Με τον τρόπο αυτό, δηλαδή με συνδυασμό οικονομικής ανάπτυξης και εκπαίδευσης μπορούμε να βελτιώσουμε τους θεσμούς και ακόμα και ένα καθεστώς δικτατορίας να μεταβληθεί σε δημοκρατία, όπως για παράδειγμα έγινε στην Ταϊβάν. Νεωτέρες μελέτες που ενισχύουν αυτήν την άποψη είναι αυτές των Przeworski et al. (2000) και Barro (1999).

4. ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Οι εμπειρικές μετρήσεις στην νέα θεσμική οικονομική θεωρία μετρών λίγα χρόνια ζωής σαν ερευνητικό πεδίο, αλλά παρόλα αυτά αποτελούν ένα συνεχώς αναπτυσσόμενο τομέα. Το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν και αντιμετωπίζουν οι ερευνητές είναι η προσέγγιση ποιοτικών μεγεθών όπως η ποιότητα διακυβέρνησης, η διαφθορά κ.α. που είδαμε ως τώρα με ποσοτικό τρόπο. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκαν δυο μέθοδοι οι οποίες αλληλοσυμπληρώνονται. Η βασική μέθοδος ακολουθεί την φιλοσοφία των χρηματαγορών και σκοπός της είναι η δημιουργία δεικτών αντίστοιχων με τους οικονομικούς, οι οποίοι πρέπει να περιγράφουν ποσοτικά τους θεσμούς σε σχέση με την ύπαρξη ή/και την ποιότητα τους. Η δεύτερη μέθοδος συνεχίζει από εκεί που στάματα η πρώτη και συνδυάζει τους δείκτες θεσμικής ποιότητας με αναλύσεις παλινδρόμησης χρονοσειρών, cross-country και πλέον panel data, με σκοπό να επιβεβαιώσει και να επεκτείνει θεωρίες. Τα μοντέλα συνδυάζουν στις περισσότερες περιπτώσεις τόσο μακροοικονομικά όσο και μικροοικονομικά μεγέθη με θεσμικούς παράγοντες και τα αποτελέσματα μας βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση των διαφόρων οικονομικών φαινομένων. Στην συνέχεια θα κάνουμε μια αναφορά στους δείκτες που συναντάμε συχνότερα στην βιβλιογραφία και έπειτα θα αναπτύξουμε την μέθοδο ανάλυσης που χρησιμοποιούμε σε αυτήν την μελέτη.

4.1 Δείκτες Μέτρησης Ποιότητας Θεσμών

Η ποσοτικοποίηση και η εν συνεχεία μέτρηση και αξιολόγηση της επίδρασης των πολιτικών θεσμών στην οικονομία οδήγησε στην δημιουργία διαφόρων δεικτών, σε αναλογία με τους οικονομικούς δείκτες (π.χ. χρηματιστηριακοί δείκτες, δείκτες παραγωγών, δείκτες ακίνητων κτλ). Οι πολιτικοί θεσμοί εξετάζονται μέσω της συμβολής τους στη διακυβέρνηση μιας χώρας, οπότε σε αρχική φάση πρέπει να ορίσει κανείς τι θεωρείται σαν διακυβέρνηση.

Το Ινστιτούτο της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Institute, 1999) θεωρεί ότι διακυβέρνηση είναι οι παραδόσεις και οι θεσμοί με τους οποίους ασκείται η εξουσία σε μια χώρα. Ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει:

1. Τη διαδικασία ορισμού, ελέγχου και αντικατάστασης κυβερνήσεων
2. Την ικανότητα της κυβέρνησης να διαμορφώνει αποτελεσματικές και ισχυρές πολιτικές
3. Το σεβασμό των πολιτών και της πολιτείας για τους θεσμούς που ορίζουν το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον και τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD, 1995) προσδιορίζει τη διακυβέρνηση ως τη χρήση πολιτικής εξουσίας και την άσκηση ελέγχου στη διαχείριση των πόρων για κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

Αυτός ο ευρύς ορισμός περιλαμβάνει την ευθύνη των δημόσιων αρχών στη θεμελίωση του περιβάλλοντος στο οποίο οι οικονομικοί εταίροι δραστηριοποιούνται και στη διανομή των ωφελειών και στη σύνθεση της σχέσης μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων.

Επειδή η διακυβέρνηση είναι μια πολυδιάστατη έννοια, για τη μέτρησή της χρησιμοποιούνται σύνθετοι δείκτες. Οι δείκτες διακυβέρνησης χρησιμοποιούνται για να προσεγγίσουν τη θεσμική ποιότητα των χωρών και την εξελικτική της αποτύπωση, να αξιολογήσουν τη λειτουργική εφαρμογή κυβερνητικών προγραμμάτων και δράσεων, τις υφιστάμενες πολιτειακές δομές και στρατηγικές για την κατανομή των δημοσίων πόρων και τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης, καθώς και για να καθιερώσουν αντικειμενικούς σκοπούς και μέτρα σύγκρισης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων.

Οι δείκτες αυτοί είναι είτε σε μορφή αξιολόγησης είτε σε περιγραφική μορφή και με αυτούς μετράμε την απόδοση και την ποιότητα διακυβέρνησης στην πρώτη περίπτωση και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για την διακυβέρνηση στην δεύτερη περίπτωση. Στην συνέχεια παρουσιάζουμε τους δείκτες που συναντάμε πιο συχνά στην βιβλιογραφία:

4.1.1 Δείκτες απόδοσης θεσμών (performance indicators):

- ❖ Freedom House
- ❖ ICRG
- ❖ BERI
- ❖ WDR97
- ❖ TI
- ❖ KKZ
- ❖ CIM
- ❖ WES

Freedom House (Fraser Institute)

Ο δείκτης του Fraser Institute είναι ένας μέσος δείκτης 25 διαφορετικών δεικτών, που μετρούν τα πολιτικά δικαιώματα (political rights) και τις ελευθερίες των πολιτών (civil liberties). Υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία του δείκτη από το έτος 1972. Ο δείκτης (αυτούσιος ή οι επιμέρους δείκτες που τον αποτελούν) ήταν από τους πρώτους που χρησιμοποιήθηκαν στην cross-country έρευνα και εξαιτίας της διαχρονικότητας του έχει πετύχει να καταγράψει τις πολιτικές αλλαγές. Από την έναρξή της δημιουργίας του το 1972 έως το 1989, όλες οι αξιολογήσεις έγιναν από τον Raymond Gastil. Η αποχώρησή του δημιούργησε τη υπόνοια ότι οι συγκρίσεις των προ και των μετά του 1989 εκτιμήσεων δεν είναι έγκυρες, δεδομένου ότι μπορούσαν να προκύψουν διαφορές από την αλλαγή αξιολογητή. Εντούτοις, ο Knack (2000) διαπίστωσε ότι συσχέτιση στους δείκτες είναι παρόμοια κατά τη διάρκεια της εποχής Gastil, κατά τη διάρκεια της μετάβασης, και κατόπιν, κάτι που σημαίνει ότι οι δείκτες είναι συγκρίσιμοι με την πάροδο του χρόνου και ότι οι εκτιμήσεις της περιόδου 1972-1989 σε σχέση με τις επόμενες εκτιμήσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν ως ενιαία συνεχής σειρά.

Η κλίμακα του δείκτη παίρνει τιμές από το 1 (που αντιστοιχεί στην κατάταξη μιας χώρας ως πολύ ελεύθερης) έως το 7 (που αντιστοιχεί στην κατάταξη μιας χώρας ως ελάχιστα ελεύθερης). Ο δείκτης έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως σε εμπειρικές μελέτες. Σύμφωνα με αυτόν τον δείκτη, κατά το έτος 2010, 89 χώρες (46% του συνόλου που αντιστοιχούν στο 46% του παγκόσμιου πληθυσμού) θεωρούνται ελεύθερες, 47 χώρες (24% του συνόλου που

αντιστοιχούν στο 34% του παγκόσμιου πληθυσμού) θεωρούνται μη ελεύθερες και 58 χώρες (30% του συνόλου που αντιστοιχούν στο 20% του παγκόσμιου πληθυσμού) θεωρούνται μερικά ελεύθερες.

Οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενοι δείκτες μέτρησης έχουν να κάνουν με την ύπαρξη της δημοκρατίας σε μια χώρα. Γνωστοί δείκτες, που καλύπτουν μια μεγάλη χρονολογική σειρά και αρκετά μεγάλο αριθμό χωρών, είναι ο δείκτης «Πολιτεία» (Polity Project I, II, III, IV) (βλ. παρακάτω), η δυαδική κωδικοποίηση των δημοκρατικών καθεστώτων, όπως αυτή χρησιμοποιήθηκε από τους Przeworski, Alvarez, Cheibub and Limongi (2000) και ο δείκτης του Economist Intelligence Unit.

Economist Intelligence Unit

Ο δείκτης αυτός για τη μέτρηση της δημοκρατίας, καλύπτει 167 ανεξάρτητες χώρες, δηλαδή σχεδόν ολόκληρο τον πληθυσμό της γης. Το πλεονέκτημα του δείκτη αυτού είναι ότι βαθμολογεί τις χώρες (σε μια κλίμακα από το 0 έως το 10) και τις ταξινομεί αναλόγως, κατατάσσοντάς τις σε 4 κατηγορίες: τις πλήρως δημοκρατικές χώρες (full democracies), τις ατελείς δημοκρατίες (flawed democracies), τα υβριδικά καθεστώτα (hybrid regimes) και τα απολυταρχικά καθεστώτα (authoritarian regimes).

Τα κριτήρια αξιολόγησης της δημοκρατίας στηρίζονται σε πέντε επιμέρους δείκτες και συγκεκριμένα στην εκλογική διαδικασία που ακολουθούν οι χώρες και στην ύπαρξη πλουραλισμού σε αυτές, στο καθεστώς πολιτικών ελευθεριών που απολαμβάνουν οι πολίτες, στον τρόπο λειτουργίας της κυβέρνησης, στο βαθμό συμμετοχής στα πολιτικά ζητήματα, καθώς και στον πολιτικό πολιτισμό της κάθε χώρας.

Για το 2008 σύμφωνα με τον δείκτη του Economist Intelligent Unit μόνο το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού εκτιμάται ότι ζει σε κάποιας μορφής δημοκρατίες, ενώ πάνω από το 1/3 του παγκόσμιου πληθυσμού ζει ακόμη σε απολυταρχικά καθεστώτα, παρά τις βελτιώσεις στον τομέα της δημοκρατικής διακυβέρνησης των τελευταίων δεκαετιών που χαρακτηρίζουν πολλές χώρες.

The Polity IV Project

Το project αυτό συνεχίζει την παράδοση της ερευνητικής ομάδας Polity στην κωδικοποίηση των χαρακτηριστικών της κρατικής εξουσίας στο παγκόσμιο σύστημα για συγκριτική και ποσοτική ανάλυση. Το αρχικό εννοιολογικό σχέδιο διατυπώθηκε και συγκεντρώθηκαν τα πρώτα δεδομένα (Polity I) υπό τις οδηγίες του Ted Robert Gurr, σε συνεργασία με τον Harry Eckstein και δημοσιεύτηκε με τον τίτλο: *Patterns of Authority: A Structural Basis for Political Inquiry* (New York: John Wiley & Sons, 1975).

Η Polity αποδείχτηκε πολύτιμη πηγή για τους ερευνητές κατά τη διάρκεια των χρόνων και είναι μια από τις συνήθεις βάσεις δεδομένων σε θέματα πολιτικών αλλαγών και αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Το Polity IV Project δημοσιεύει αναλύσεις από το 2010 υπό τις οδηγίες του Dr. Monty G. Marshall και υποστηρίζεται από οργανισμούς όπως οι: Political Instability Task Force, Societal-Systems Research και Center for Systemic Peace. Το εννοιολογικό σχέδιο της Polity είναι μοναδικό δεδομένου ότι εξετάζει τις συνακόλουθες επιπτώσεις της δημοκρατικής και απολυταρχικής αρχής στους πολιτικούς θεσμούς, παρά διακριτές μορφές διακυβέρνησης. Αυτή η προσέγγιση καλύπτει ένα φάσμα διακυβέρνησης από τις πλήρως θεσμοποιημένες μονοκρατορίες έως τις πλήρως θεσμοποιημένες δημοκρατίες.

Η βαθμολόγηση γίνεται σε μια κλίμακα 21 σημείων που κυμαίνεται από -10 (κληρονομική μοναρχία) σε +10 (παγιωμένη δημοκρατία). Οι βαθμολογίες μπορούν επίσης να μετατραπούν στις κατηγορίες καθεστώτος: π.χ. μπορεί να γίνει μια τριχοτόμηση ως εξής: «μονοκρατορίες» (- 10 έως -6), «βασιλείες» (- 5 έως +5) και «δημοκρατίες» (+6 έως +10). Οι επί μέρους δείκτες καταγράφουν στοιχεία όπως περιορισμοί στην εκτελεστική εξουσία, προσλήψεις στο δημόσιο τομέα, πολιτικός ανταγωνισμός και επίσης καταγράφουν θεσμικές αλλαγές στην κρατική εξουσία.

Το Polity III αναθεώρησε δεδομένα της Polity αρχικά το 1992 και στην συνέχεια το 1998 τα οποία δημοσίευσε με τον τίτλο Polity98 (βλ. παρακάτω). Μετά την αναθεώρηση τα δεδομένα της Polity διαμορφώθηκαν στην σημερινή τους μορφή, η οποία είναι πιο κατάλληλη για αναλύσεις χρονοσειρών. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990s, η Polity ενσωματώθηκε στο project της

Αμερικανικής Κυβέρνησης State Failure Task Force project και μαζί μετονομάστηκαν σε Political Instability Task Force (PITF).

Το Polity IV εισήγαγε μια αλλαγή στην βαθμολόγηση με την χρήση ενός αναθεωρημένου συνδυαστικού βαθμού ο οποίος βοηθάει στην ανάλυση με χρονοσειρές. Σύμφωνα με τον βαθμό αυτό οι απότομες μεταβολές σε ένα πολίτευμα που κανονικά δηλώνονταν με τους αριθμούς -66,-77,-88, μετασχηματίζονται σε πιο «κανονικούς» βαθμούς από -10 έως +10 ως εξής:

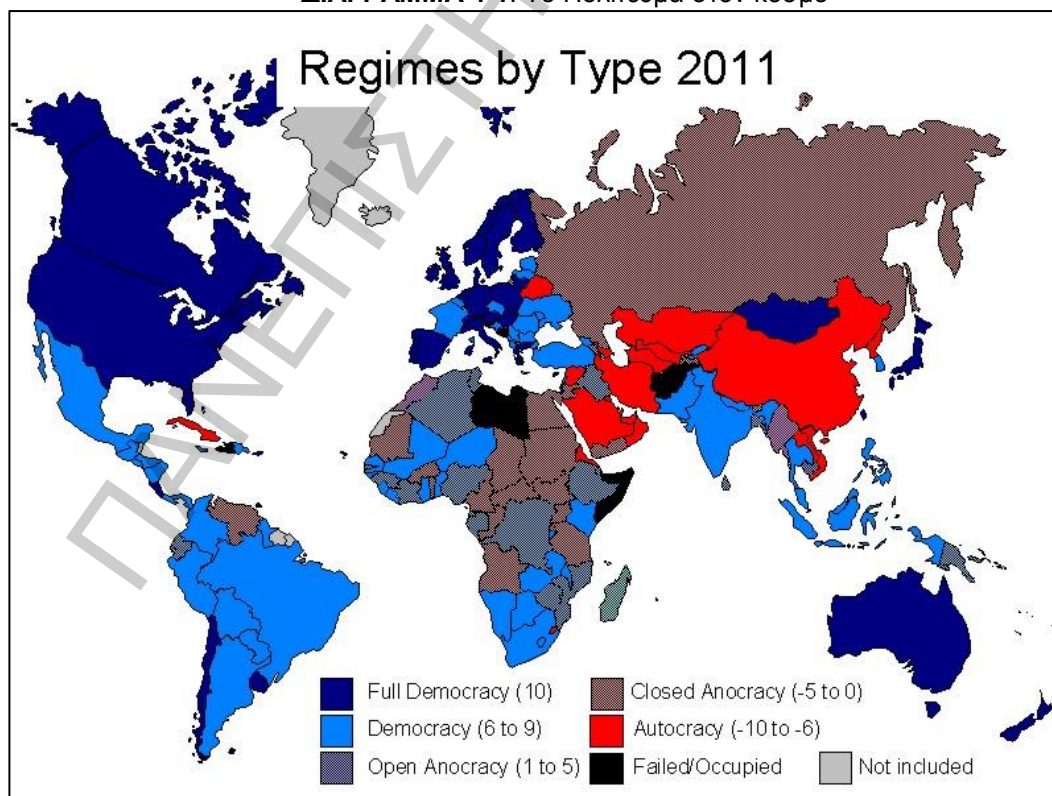
-66 (εξωτερική εισβολή στην χώρα): έλλειψη δεδομένων

-77 (αναρχία): βαθμολογία 0 (μηδέν)

-88 (ομαλή μετάβαση σε άλλο πολίτευμα): ανάλογα με τα χρόνια που διαρκεί η μετάβαση γίνεται ομοιόμορφη κατανομή ανά χρόνο του αντίστοιχου βαθμού (π.χ. μια μεταβολή 12 μονάδων σε 4 χρόνια από -7 σε +5 μεταφράζεται σε ετήσιους βαθμούς -7, -4, -1, +2, +5).

Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε το πολίτευμα που επικρατεί παγκοσμίως για το έτος 2011 σύμφωνα με το Polity IV

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4-1: Το Πολίτευμα στον κόσμο

Πηγή: Polity IV Project

World Governance Indicators

Μια ακόμα γνωστή προσπάθεια για τη δημιουργία διεθνώς συγκρίσιμων μέτρων διακυβέρνησης ανήκει στο Ινστιτούτο της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Institute) και συγκεκριμένα στο πρόγραμμα Παγκόσμιοι Δείκτες Διακυβέρνησης (Worldwide Governance Indicators project), όπου καταρτίζονται έξι δείκτες διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα, οι δείκτες αυτοί διαμορφώνονται με βάση τα παρακάτω στοιχεία:

1. **Φωνή και λογοδοσία** (voice and accountability): Ο βαθμός συμμετοχής των πολιτών, η ελευθερία έκφρασης, η ελευθερία συνεταιρισμού και η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης.
2. **Πολιτική σταθερότητα και απουσία βίας/τρομοκρατίας** (political stability and absence of violence/terrorism): Η πιθανότητα αποσταθεροποίησης της κυβέρνησης λόγω συνταγματικής εκτροπής, βίας ή τρομοκρατίας.
3. **Κυβερνητική αποτελεσματικότητα** (government effectiveness): Η ποιότητα δημόσιας διοίκησης, ανεξαρτησία από πολιτικές πιέσεις, ποιότητα διαμόρφωσης πολιτικής.
4. **Ποιότητα των ρυθμιστικών παρεμβάσεων** (regulatory quality): Η ικανότητα του κράτους να δημιουργεί ένα πλαίσιο υγιών πολιτικών και ρυθμιστικών παρεμβάσεων που προωθούν την ιδιωτική πρωτοβουλία.
5. **Κράτος δικαίου** (rule of law): Ο βαθμός στον οποίο οι φορείς της οικονομίας έχουν εμπιστοσύνη στους νόμους, συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας στην ισχύ των συμβάσεων, των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, της αστυνομίας και των δικαστηρίων, καθώς και η πιθανότητα βίας και εγκλήματος.
6. **Έλεγχος της διαφθοράς** (control of corruption): Ο βαθμός στον οποίο ασκείται η κρατική εξουσία για να περιοριστεί η απόκτηση από ιδιώτες και κρατικούς λειτουργούς κερδών/οφελών με παράτυπο/παράνομο τρόπο.

Για τη σύνταξη της σχετικής έκθεσης “Governance Matters 2009, Worldwide Governance Indicators 1996-2008” (Kaufmann et al., 2009), χρησιμοποιήθηκαν 35 πηγές και στοιχεία για την περίοδο 1996-2008 από 33 διαφορετικούς οργανισμούς, όπως ερευνητικούς φορείς, «δεξαμενές σκέψης»,

ιδιωτικές επιχειρήσεις, μη-κυβερνητικές οργανώσεις και αναπτυξιακές τράπεζες. Η αρχική έκθεση του 1997 γνωστή και ως **WDR97** έγινε μετά από έρευνα σε 67 χώρες συμπεριλαμβάνοντας τοπικούς και ξένους επιχειρηματίες, μικρές και μεγάλες εταιρίες. Το μειονέκτημα της έκθεσης ήταν ότι δεν περιλάμβανε τους εν δυνάμει επιχειρηματίες, αλλά μόνο τους υφιστάμενους. Με αυτό τον τρόπο δεν προσμετρείται η έλλειψη νέου επιχειρηματικού ενδιαφέροντος λόγω κακής διακυβέρνησης, με συνέπεια να μην λαμβάνεται υπόψη ένας σημαντικός παράγοντας κακής ποιότητας πολιτικών θεσμών.

ICRG

Ο δείκτης International Country Risk Guide (ICRG) είναι προϊόν του PRS Group of Syracuse, NY και οι εταιρείες που τον χρησιμοποιούν είναι συνήθως επενδυτικές από όλον τον κόσμο. Από το 1995 και μετά έχει διαδοθεί η χρήση του καθώς καλύπτει πολλές χώρες (130+) για μεγάλη χρονική περίοδο (1982 έως σήμερα). Σε αρκετές μελέτες ο ICRG έχει συνδυαστεί με ενδιαφέροντα αποτελέσματα με τον δείκτη BERI) π.χ. οι Knack και Keefer έδειξαν ότι μια αύξηση στην διακύμανση κατά 12 μονάδες σε μια κλίμακα 50 μονάδων έχει σαν αποτέλεσμα αύξηση στην οικονομική ανάπτυξη κατά μέσο όρο 1,2%.

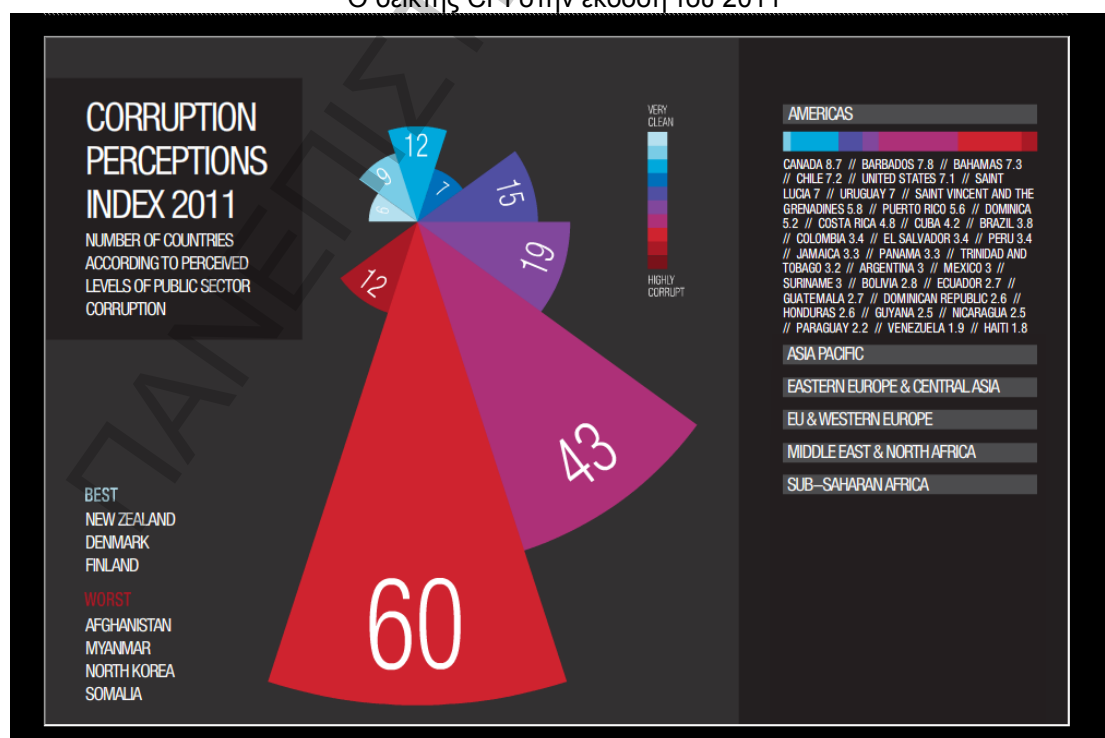
BERI

Ο δείκτης Business Environmental Risk Intelligence (BERI) υπάρχει από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, αλλά καλύπτει πολύ λιγότερες χώρες (περίπου 50) σε σχέση με τον ICRG. Όπως και τον ICRG, ο BERI χρησιμοποιείται από επενδυτικές εταιρίες με την διαφορά ότι δεν περιλαμβάνει μικρές και φτωχές χώρες. Σύμφωνα με την μελέτη των Knack and Anderson (1999) μεγάλες τιμές του δείκτη σχετίζονται με αύξηση του εισοδήματος για τους φτωχούς, παρά για τον πληθυσμό μιας χώρας συνολικά.

TI / CPI

Η Transparency International δημοσιεύει σε ετήσια βάση τον δείκτη "Corruption Perceptions Index" λαμβάνοντας υπόψη εκθέσεις για την διαφθορά παγκόσμια και στοιχεία από άλλους δείκτες όπως ο ICRG. Ο δείκτης δημιουργήθηκε το 1995 με δεδομένα για 41 χώρες, με βάση 7 εκθέσεις. Το 1999 κάλυπτε 99 χώρες, με βάση 14 διαφορετικές πηγές. Επιχειρεί να καταγράψει την διαφθορά στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, με έμφαση στην διαφθορά δημοσίων λειτουργιών και πολιτικών. Οι επί μέρους δείκτες που χρησιμοποιεί αφορούν στοιχεία όπως δωροδοκία δημοσίων υπαλλήλων, κατάχρηση δημόσιων πόρων και τις προσπάθειες καταπολέμησης της διαφθοράς στο δημόσιο και καλύπτουν τόσο τις πολιτικές όσο και τις εκτελεστικές προεκτάσεις της διαφθοράς. Η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την βαθμολόγηση είναι αυτή του ερωτηματολογίου. Για το 2011 ο CPI χρησιμοποίησε 17 διαφορετικές πηγές για 13 θεσμούς και περιλαμβάνει 180 περίπου χώρες. Αξίζει εδώ να πούμε ότι σύμφωνα με την διακήρυξη του, πρωταρχικός στόχος του οργανισμού αυτού είναι η καταπολέμηση της διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο και όχι απλά η ακαδημαϊκή έρευνα και η συγκέντρωση δεδομένων.

Ο δείκτης CPI στην έκδοση του 2011

Πηγή: Transparency International

ΚΚΖ

Οι Kaufmann, Kraay και Zoido-Lobaton (1999a, 1999b) δημιούργησαν 6 δείκτες με δεδομένα από 14 διαφορετικές πηγές (μεταξύ των οποίων και οι ICRG, BERI, Freedom House). Οι δείκτες αυτοί είναι παρόμοιοι με αυτούς που χρησιμοποιεί το Ινστιτούτο της Παγκόσμιας Τράπεζας και διαμορφώνονται με βάση τα παρακάτω στοιχεία:

1. **Κράτος δικαίου** (rule of law)
2. **Φωνή και λογοδοσία** (voice and accountability)
3. **Κυβερνητική αποτελεσματικότητα** (government effectiveness)
4. **Πολιτική σταθερότητα και έλλειψη βίας** (political stability and absence of violence)

Ο Kaufmann et al. (1999b) δείχνει ότι οι χώρες με υψηλότερη βαθμολογία στις τρεις πρώτες κατηγορίες τείνουν να έχουν λιγότερη παιδική θνησιμότητα, υψηλότερα ποσοστά βασικής εκπαίδευσης και μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα.

CIM

Προσπαθώντας να πετύχουν ένα αντικειμενικό μέτρο για την διακυβέρνηση οι Clague et al. (1999) δημιούργησαν τον δείκτη Contract-Intensive Money (CIM). Το μέτρο που χρησιμοποιούν είναι το ποσοστό του M2 που δεν αποτελείται από νόμισμα εκτός του τραπεζικού συστήματος. Επειδή η μέτρηση γίνεται με μοναδικό τρόπο αποκλείει φαινόμενα ενδογένειας τα οποία συνήθως αλλοιώνουν τις μετρήσεις όταν αυτές γίνονται με ιστορικά στοιχεία. Παρόλα αυτά και ο CIM εισάγει «θόρυβο» στα δεδομένα καθώς το M2 επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες εκτός από την διακυβέρνηση. Οι Clague et al. έδειξαν ότι ο δείκτης έχει σημαντική θετική συσχέτιση με τον ρυθμό ανάπτυξης και με το κατά κεφαλήν εισόδημα (αν δεν λάβουμε υπόψη τον πληθωρισμό).

WES

Η Ifo World Economic Survey (WES) συγκεντρώνει στοιχεία με βάση οικονομικές ενημερώσεις από όλο τον κόσμο που αφορούν μια συγκεκριμένη χώρα. Ο συνδυασμός αυτών των δεδομένων έχει σαν αποτέλεσμα μια έκθεση η οποία απεικονίζει την οικονομική κατάσταση παγκοσμίως με βάση τις πιο πρόσφατες εξελίξεις. Για το 2009 η έκθεση χρησιμοποίησε δεδομένα από 1.040 οικονομικούς αναλυτές σε 90 χώρες. Η έκθεση της WES δημοσιεύεται από το 1992 και τα τελευταία χρόνια γίνεται σε συνεργασία με το International Chamber of Commerce (ICC) με έδρα το Παρίσι. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας εξετάζει από ποιοτικής πλευράς απαντήσεις σε ερωτήματα και την οικονομία μιας χώρας και τις προσδοκίες για το μέλλον. Η βαθμολογία προκύπτει από τον συνδυασμό των απαντήσεων χωρίς βάρη. Οι θετικές απαντήσεις βαθμολογούνται με 9, οι μέτριες με 5 και οι αρνητικές με 1 ενώ μπορούμε να έχουμε και ενδιάμεσες βαθμολογίες. Στο τελικό αποτέλεσμα το οποίο κατανέμεται ανά χώρα χρησιμοποιούνται βάρη ανάλογα με την συνεισφορά των εισαγωγών και εξαγωγών της κάθε χώρας στο παγκόσμιο εμπόριο.

4.1.2 Δείκτες θεσμικών διαδικασιών (Process Indicators)

- ❖ Civil Service Employment and Pay
- ❖ Weberian Comparative State Data Project
- ❖ Polity98 Project: Regime Characteristics, 1800-1998
- ❖ Database of Political Institutions (DPI)
- ❖ Political Constraint Index

Civil Service Employment and Pay

Οι Schiavo-Campo et al. (1997a, 1997b) δημιούργησαν τον δείκτη χρησιμοποιώντας cross-country ανάλυση σε δεδομένα από δημόσιες υπηρεσίες από 80-100 χώρες στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Τα δεδομένα αυτά την τρέχουσα περίοδο βρίσκονται σε στάδιο ανανέωσης. Οι τιμές που εξετάζονται έχουν να κάνουν με τον μέσο ορό του μισθού στο δημόσιο ως προς τον μισθό στον ιδιωτικό τομέα, τον μέσο ορό του μισθού στο

δημόσιο ως προς το κατά κεφαλήν εισόδημα και τον αριθμό των εργαζομένων στην δημόσια υγεία και εκπαίδευση, στις ένοπλες δυνάμεις κ.α.

Weberian Comparative State Data Project

Το project αυτό με επικεφαλής τους Peter Evans και James Rauch συνέλεξε δεδομένα για τον βαθμό γραφειοκρατίας σε 35 αναπτυσσόμενες χώρες. Σε ένα ερωτηματολόγιο 20 ερωτήσεων ζητηθήκαν ποιοτικές απαντήσεις από ειδικούς 126 χωρών (κυρίως μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας). Οι βαθμολογίες ανά χώρα ήταν από 2 έως 5 και υποχρεωτικά οι ειδικοί κατάγονταν από την χώρα που βαθμολογούσαν. Οι δείκτες που πρόεκυψαν περιλαμβάνουν:

1. Προσλήψεις με ψηφοθηρικά κριτήρια (meritocratic hiring)
2. Σταθερότητα στην εργασία και ευκαιρίες προαγωγής (internal promotion and career stability)
3. Συντάξεις για δημόσιους λειτουργούς (civil service compensation)
4. Έκθεση με τίτλο "Weberian State Scale" με βάση ερωτηματολόγιο 10 ερωτήσεων.

Οι Rauch και Evans (2000) έδειξαν ότι μετρήσεις σχετικά με την γραφειοκρατία και την διαφθορά από πηγές όπως ο ICRG σχετίζονται θετικά με τον πρώτο δείκτη (Meritocratic Hiring) αλλά δεν σχετίζονται καθόλου με τους δείκτες των συντάξεων (Compensation Index) και των προαγωγών (Internal Promotion and Career Stability Index). Τέλος οι Evans and Rauch (1999) έδειξαν ότι η έκθεση Weberian State Scale έχει ισχυρή συσχέτιση με τους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Polity98 Project (Regime Characteristics 1800-1998)

Το project αυτό έχει συγκεντρώσει μετρήσεις για τις δομές του πολιτεύματος και τις αλλαγές στην διακυβέρνηση για την περίοδο 1800-1986. Περιλαμβάνει όλες τις μεγάλες χώρες αλλά δεν εξετάζει χώρες με πληθυσμό κάτω από ένα εκατομμύριο κατοίκους. Τα στοιχεία που περιλαμβάνει αφορούν διαδικασίες εκλογής ηγετών, βαθμό συμμετοχής στα κοινά, κεντρικοποίηση της κυβέρνησης, αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο διακυβέρνησης κ.α.

Database of Political Institutions (DPI)

Η βάση δεδομένων DPI περιέχει 113 μεταβλητές για 177 χώρες και καλύπτει την περίοδο 1975-95. Οι μεταβλητές αυτές δίνουν πληροφορίες σχετικά με τις εκλογές, το πολιτικό σύστημα, τα πολιτικά κόμματα, την επιρροή των ενόπλων δυνάμεων στην κυβέρνηση κ.α. Σύμφωνα με τους Beck et al. (2000), η βάση είναι σχεδιασμένη για την μελέτη ζητημάτων όπως: «Πολιτικές συνθήκες για οικονομική αναμόρφωση», «Οι πολιτικές και θεσμικές αιτίες της διαφθοράς», «Στοιχεία για κατάλληλο θεσμικό σχεδιασμό οικονομικής πολιτικής» κ.α.

Political Constraint Index

Ο δείκτης αυτός καλύπτει 140 χώρες και περιλαμβάνει δεδομένα από το 1960. Δημοσιεύεται ετησίως και περιέχει στοιχεία όπως αριθμός ανεξάρτητων κυβερνητικών οργάνων με δικαίωμα veto κ.α. Ο Henisz (2000) έδειξε ότι υπάρχει σημαντική συσχέτιση μεταξύ του δείκτη και του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.

Οι δείκτες που είδαμε ως τώρα μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως έχουν ή να συνδυαστούν και να δημιουργήσουν νέους δείκτες, δυνατότητα την οποία έχουν αξιοποιήσει αρκετοί ερευνητές. Ας δούμε δυο τέτοια παραδείγματα υβριδικών δεικτών:

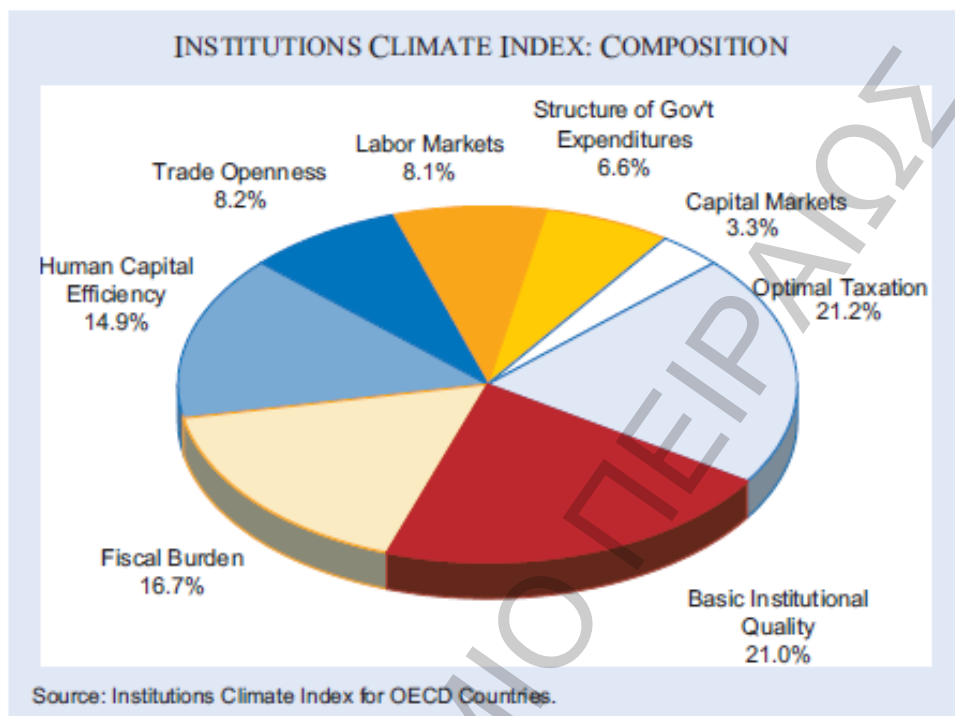
ICI

Ο δείκτης Institutions Climate Index (ICI) δημιουργήθηκε για να εξετάσει κατά πόσο οι αναπτυσσόμενες χώρες που ανήκουν στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD) έχουν την απαιτούμενη ποιότητα σε θεσμούς ώστε να επιτύχουν οικονομική ανάπτυξη. Χαρακτηριστικό του δείκτη είναι ότι τα επιμέρους στοιχεία που τον αποτελούν επιλέγονται και σταθμίζονται με βάση την προβλεπτική τους ικανότητα. (Αναλυτικά φαίνονται στον Πίνακα 4-1 βλ. Παράρτημα).

Η χρήση των παραπάνω επιμέρους δεικτών με την βαρύτητα που βλέπουμε στο παρακάτω διάγραμμα καλύπτει συνολικά ένα πολύ μεγάλο φάσμα

οικονομικών και πολιτικών θεσμών και τουλάχιστον για τις αναπτυσσόμενες χώρες δίνει αρκετά καλά αποτελέσματα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4-2: Σύνθεση του δείκτη ICI

Index of State Weakness in the Developing World

Ο δείκτης κατατάσσει 141 αναπτυσσόμενες χώρες σύμφωνα με τις αποδόσεις τους σε τέσσερις βασικούς τομείς: οικονομία, πολιτική, ασφάλεια, κοινωνικές παροχές. Στις χώρες με την χαμηλότερη βαθμολογία βρίσκονται όσες χώρες δεν τα καταφέρνουν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

1. Δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για οικονομική ανάπτυξη
2. Δημιουργία και διατήρηση διάφανων και λειτουργικών πολιτικών θεσμών
3. Εξασφάλιση του πληθυσμού από βίαιες συγκρούσεις
4. Εξασφάλιση των βασικών ειδών πρώτης ανάγκης για τον πληθυσμό.

Στον Πίνακα 4-2 (βλ. Παράρτημα) βλέπουμε τον δείκτη για το έτος 2011.

4.2 Μοντέλα Παλινδρόμησης

Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι ανάλογα με τον μελετητή και την προσέγγιση που χρησιμοποιεί το μοντέλο παλινδρόμησης διαφέρει. Με βάση την βιβλιογραφία και με γνώμονα το θέμα της μελέτης αποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε ένα μοντέλο 2 παλινδρομήσεων για cross country ανάλυση σε 120 χώρες όπου οι ανεξάρτητες μεταβλητές θα έχουν χρονική υστέρηση 5 χρόνων σε σχέση με τις εξαρτημένες. Συγκεκριμένα οι εξαρτημένες μεταβλητές θα είναι τα δικαιώματα ιδιοκτησίας στις υπό εξέταση χώρες για το έτος 2005 και ο δείκτης διαφθοράς για το έτος 2005, ενώ οι ανεξάρτητες θα είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα και το πολίτευμα ανά χώρα για το έτος 2000 καθώς και το νομικό πλαίσιο που εφαρμόζεται. Πιο αναλυτικά οι δυο παλινδρομήσεις έχουν την μορφή:

$$\text{property}_t = \alpha + \beta \cdot \ln(\text{GDP}_{pc,t-5}) + \gamma \cdot \text{polityIV}_{t-5} + \delta \cdot \text{law} + u_t \quad (1)$$

$$\text{corruption}_t = \alpha + \beta \cdot \ln(\text{GDP}_{pc,t-5}) + \gamma \cdot \text{polityIV}_{t-5} + \delta \cdot \text{law} + u_t \quad (2)$$

4.2.1 Ανεξάρτητες Μεταβλητές

Στις περισσότερες μελέτες σχετικά με την σημασία του θεσμικού πλαισίου το βασικό μοντέλο παλινδρόμησης που χρησιμοποιείται είναι το παρακάτω:

$$\log y_t = a + bIQ_t + u_t \quad (3)$$

όπου $\log y_t$ είναι ο νεπέρειος λογάριθμος του κατά κεφαλήν εισοδήματος σε μια χώρα (GDP per capita) και IQ_t είναι ένας υπό εξέταση δείκτης για την ποιότητα των θεσμών που διαφέρει ανάλογα με τον μελετητή.

Με το μοντέλο αυτό (διορθώνοντας προφανώς τα προβλήματα αυτοσυσχέτισης και ετεροσκεδαστικότητας) μπορούμε να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα για την επίδραση των θεσμών στην οικονομική ανάπτυξη. Γενικότερα έχει βρεθεί ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα σαν παράγοντας, μπορεί να δώσει στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα τόσο σε cross-country όσο και σε panel data αναλύσεις, εξεταζόμενο σε σχέση με τον βαθμό αστικοποίησης

και την πυκνότητα πληθυσμού (Acemoglu 2004), σε σχέση με τον βαθμό θνησιμότητας σε αποικίες (Auer 2007), σε σχέση με τον βαθμό εμπορικής δραστηριότητας σε μια χώρα (Dollar 2002), σε σχέση με το γεωγραφικό πλάτος και την ύπαρξη επιδημιών σε μια χώρα (Basu 2008), σε σχέση με την φορολογική πολιτική και την οικονομική αστάθεια (Fatas 2011). Ένας άλλος λόγος που χρησιμοποιούμε το κατά κεφαλήν εισόδημα σαν παράγοντα είναι η ύπαρξη ισχυρής συσχέτισης μεταξύ των δεικτών θεσμικής ποιότητας που έχουμε δει μέχρι τώρα η οποία δημιουργεί προβλήματα ενδογένειας στις μετρήσεις. Χρησιμοποιώντας το κατά κεφαλήν εισόδημα περιορίζουμε αυτό το πρόβλημα στο ελάχιστο (Glaeser 2004).

Δεδομένα για το κατά κεφαλήν εισόδημα δημοσιεύει σε ετήσια βάση η World Bank με στοιχεία από το 1960 έως μέχρι σήμερα. Στην μελέτη μας θα χρησιμοποιήσουμε τον νεπέριο λογάριθμο του για να έχουμε καλύτερη προσαρμογή μεγέθους με τις υπόλοιπες ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές. Εκτός από το κατά κεφαλήν εισόδημα ένας άλλος παράγοντας που θα συμπεριλάβουμε στην μελέτη μας σαν ανεξάρτητη μεταβλητή είναι η ύπαρξη κοινού ή αστικού δικαίου σε μια χώρα με την χρήση μιας βοηθητικής μεταβλητής (dummy). Η μεταβλητή αυτή θα παίρνει την τιμή 1 αν η υπό εξέταση χώρα έχει κοινό δίκαιο και 0 αν έχει αστικό ή κάποιο άλλο δίκαιο. Τα δεδομένα προέρχονται από τα dataset που δημοσιεύει ο Shleifer A. στην ιστοσελίδα του στο Harvard University. Τέλος για να εντάξουμε το πολίτευμα σαν ανεξάρτητη μεταβλητή θα χρησιμοποιήσουμε τον αναθεωρημένο δείκτη του Polity IV όπως δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του project.

4.2.2 Εξαρτημένες Μεταβλητές

Τα δικαιώματα ιδιοκτησίας που θα αποτελέσουν ως παράγοντας στην μελέτη μας την εξαρτημένη μεταβλητή περιλαμβάνονται στην ετήσια έκθεση Freedom House που δημοσιεύει το Fraser Institute. Η συγκεκριμένη έκθεση μεταξύ άλλων περιέχει και δεδομένα για μεγέθη όπως η δημόσια κατανάλωση, η ανεξαρτησία των δικαστών, ο βαθμός ανάμιξης των ενόπλων δυνάμεων στην πολιτική και τη διακυβέρνηση, η τήρηση των συμβάσεων, ο πληθωρισμός, η διαδικασία προσλήψεων και απολύσεων, η αστυνόμευση και πολλά άλλα.

Η διαφθορά η οποία επίσης θα αντιμετωπιστεί σαν εξαρτημένη μεταβλητή αναπαριστάται με βάση στοιχεία από τον δείκτη Corruption Perceptions Index (CPI) που δημοσιεύει σε ετήσια βάση ο οργανισμός Transparency International. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές θα έχουν μια χρονική υστέρηση 5 ετών σε σχέση με τις ανεξάρτητες και συγκεκριμένα θα λάβουμε σαν έτος αναφοράς το 2000 για τις ανεξάρτητες και το 2005 για τις εξαρτημένες. Συγκεντρωτικά τα δεδομένα φαίνονται στον Πίνακα 6-1 (βλ. Παράρτημα).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Νέα Θεσμική Οικονομική Θεωρία, χωρίς να απορρίπτει το νεοκλασικό οικονομικό μοντέλο εισάγει τους θεσμούς σαν καθοριστικούς παράγοντες για την οικονομική ανάπτυξη. Η συνεισφορά των θεσμών παρά το γεγονός ότι δεν εξηγεί από μόνη της τις διαφορές σε οικονομικό επίπεδο που συναντάμε σε διάφορες χώρες, εντούτοις μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να μας δώσει πολύτιμη βοήθεια στην έρευνα.

Η μελέτη μας επιχειρεί να εξακριβώσει την σχέση μεταξύ των πολιτικών και οικονομικών θεσμών. Στο θεωρητικό μέρος κάναμε μια μικρή παρέκκλιση και είδαμε πως οι πολιτικοί θεσμοί επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη και αν η οικονομική ανάπτυξη εξηγείται μόνο με βάση τους οικονομικούς θεσμούς. Η παρέκβαση αυτή έγινε για να κατανοήσουμε καλύτερα τον ευρύτερο ρόλο των θεσμών σε μια κοινωνία και σε μια οικονομία.

Συνδυάζοντας όλα τα παραπάνω, για το δείγμα των 120 χωρών που χρησιμοποιήσαμε προσπαθήσαμε αρχικά να βρούμε μια σχέση μεταξύ των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, του πολιτεύματος, του νομικού πλαισίου και του κατά κεφαλήν εισοδήματος, όπως βλέπουμε στον Πίνακα 5-1.

Στην συνέχεια, με παρόμοιο τρόπο προσπαθήσαμε να βρούμε μια σχέση μεταξύ του βαθμού διαφθοράς, του πολιτεύματος, του νομικού πλαισίου και του κατά κεφαλήν εισοδήματος, όπως βλέπουμε στα αποτελέσματα του Πίνακα 5-2:

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-1: Property Rights (Fraser) - Αποτελέσματα

Dependent Variable: PROPERTY2005				
Method: Least Squares				
Date: 27/12/12 Time: 18:20				
Sample: 1 120				
Included observations: 120				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.447809	0.507759	-0.881932	0.3796
POLITY2000	0.015927	0.019687	0.809020	0.4202
LOG(GDPPC2000)	0.747221	0.067562	11.05983	0.0000
LAWENG	0.482527	0.224710	2.147334	0.0338
R-squared	0.579048	Mean dependent var		5.541390
Adjusted R-squared	0.568161	S.D. dependent var		1.670038
S.E. of regression	1.097456	Akaike info criterion		3.056631
Sum squared resid	139.7114	Schwarz criterion		3.149548
Log likelihood	-179.3979	Hannan-Quinn criter.		3.094365
F-statistic	53.18862	Durbin-Watson stat		1.618930
Prob(F-statistic)	0.000000			

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-2: Corruption (CPI) - Αποτελέσματα

Dependent Variable: CPI2005				
Method: Least Squares				
Date: 16/12/12 Time: 20:37				
Sample: 1 120				
Included observations: 120				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-4.063898	0.603940	-6.728976	0.0000
POLITY2000	0.039518	0.023416	1.687652	0.0942
LOG(GDPPC2000)	1.022858	0.080359	12.72854	0.0000
LAWENG	0.687785	0.267275	2.573326	0.0113
R-squared	0.658490	Mean dependent var		4.228333
Adjusted R-squared	0.649658	S.D. dependent var		2.205348
S.E. of regression	1.305339	Akaike info criterion		3.403568
Sum squared resid	197.6535	Schwarz criterion		3.496484
Log likelihood	-200.2141	Hannan-Quinn criter.		3.441301
F-statistic	74.55602	Durbin-Watson stat		1.424576
Prob(F-statistic)	0.000000			

Προχωρώντας στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων των δυο μοντέλων παλινδρόμησης που χρησιμοποιήσαμε προκύπτει ότι εμφανίζεται πρόβλημα ετεροσκεδαστικότητας (βλ. Παράρτημα - Πίνακες 6-8 και 6-9). Διορθώνουμε το πρόβλημα αυτό με την βοήθεια της μεθόδου White και τα νέα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι:

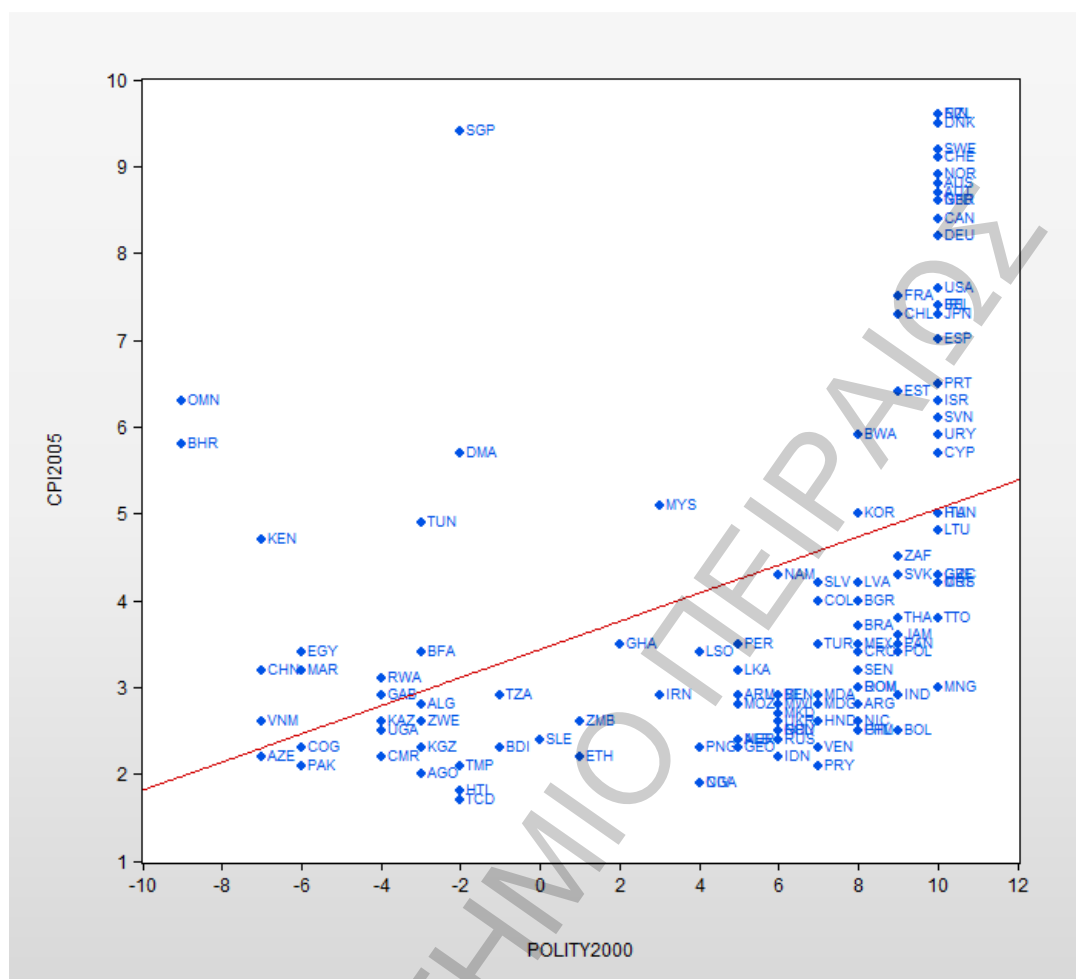
ΠΙΝΑΚΑΣ 5-3: Property Rights (Fraser) – Μέθοδος White

Dependent Variable: PROPERTY2005				
Method: Least Squares				
Date: 04/02/13 Time: 22:21				
Sample: 1 120				
Included observations: 120				
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.447809	0.493023	-0.908291	0.3656
POLITY2000	0.015927	0.024430	0.651955	0.5157
LOG(GDPPC2000)	0.747221	0.073687	10.14052	0.0000
LAWENG	0.482527	0.205342	2.349867	0.0205
R-squared	0.579048	Mean dependent var		5.541390
Adjusted R-squared	0.568161	S.D. dependent var		1.670038
S.E. of regression	1.097456	Akaike info criterion		3.056631
Sum squared resid	139.7114	Schwarz criterion		3.149548
Log likelihood	-179.3979	Hannan-Quinn criter.		3.094365
F-statistic	53.18862	Durbin-Watson stat		1.618930
Prob(F-statistic)	0.000000			

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-4: Corruption (CPI) - Μέθοδος White

Dependent Variable: CPI2005				
Method: Least Squares				
Date: 04/02/13 Time: 22:22				
Sample: 1 120				
Included observations: 120				
White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-4.063898	0.688512	-5.902432	0.0000
POLITY2000	0.039518	0.026978	1.464823	0.1457
LOG(GDPPC2000)	1.022858	0.105022	9.739507	0.0000
LAWENG	0.687785	0.242529	2.835887	0.0054
R-squared	0.658490	Mean dependent var		4.228333
Adjusted R-squared	0.649658	S.D. dependent var		2.205348
S.E. of regression	1.305339	Akaike info criterion		3.403568
Sum squared resid	197.6535	Schwarz criterion		3.496484
Log likelihood	-200.2141	Hannan-Quinn criter.		3.441301
F-statistic	74.55602	Durbin-Watson stat		1.424576
Prob(F-statistic)	0.000000			

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5-2: Η διαφθορά συναρτήσεσι του πολιτεύματος

Η εμπειρική μας μελέτη επιβεβαιώνει την άποψη ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι σημαντικός παράγοντας για την εμπειρική και ποσοτική μελέτη των θεσμών και ενισχύει την άποψη ότι η μορφή του νομικού πλαισίου είναι στατιστικά σημαντική. Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι δεν υπάρχει ιδιαίτερη σχέση μεταξύ οικονομικών και πολιτικών θεσμών καθώς η ύπαρξη δημοκρατίας δεν συνδέεται οπωσδήποτε με την βελτίωση των οικονομικών θεσμών, καθώς δεν εξασφαλίζει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας. Επίσης περισσότερη δημοκρατία δεν σχετίζεται απαραίτητα με την έλλειψη διαφθοράς, ειδικά (σε σχέση πάντα με όσα είδαμε στο θεωρητικό μέρος της μελέτης μας), στις περιπτώσεις που η δημοκρατία δε συνδέεται με βελτίωση της διακυβέρνησης.

6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4-1: Θεσμοί του δείκτη ICI

CATEGORIES	SUB-INDICES	COMPONENT
1. Constitutional system	1.1 Democratic System 1.2 Political Stability 1.3 Civil Liberties 1.4 Checks and Constraints	Institutionalized democracy (Polity) Institutionalized autocracy (Polity) Competitiveness of executive recruitment (Polity) Openness of executive recruitment (Polity) Competitiveness of political participation (Polity) Regulation of participation (Polity) Regulation of chief executive recruitment (Polity) Executive recruitment (Polity) Political competition (Polity) Democratic accountability (ICRG) Government stability (ICRG) Regime durability (Polity) Multiple terms in office (DPI) Political rights (Freedom House) Civil liberties (Freedom House) Legislative index of electoral competitiveness (DPI) Checks/number of veto players (DPI) Political constraints indices (Witold Henisz) Ethnic tensions (ICRG)
2. Social conflict potential	2.1 Conflict 2.2 Military in Politics	External conflict (ICRG) Internal conflict (ICRG) Religious tensions (ICRG) Military in politics (ICRG) Chief executive a military officer (DPI)
3. Administrative and judicial quality	3.1 Basic Institutional Quality	Property rights & legal structure (EFW) Law & order (ICRG) Corruption (ICRG) Bureaucratic quality (ICRG) Legal/administrative restrictions (WES) Political stability (WES) Confidence in government economic policy (WES)
4. Economic institutions	4.1 Optimal Taxation 4.2 Fiscal Burden 4.3 Trade Openness 4.4 Capital Markets 4.5 Labor Markets 4.6 Structure of Government Expenditures	Top marg. tax rate (and income threshold at which it applies) (EFW) Tax wedge (including employer's soc. sec. contributions) (OECD) Income tax rate (average rate in %) (OECD) Total tax revenue (% GDP) (OECD) Black market premium (EFW) Tariffs (EFW) Trade size (actual size of trade sector compared to expected) (EFW) Credit market regulations (EFW) International capital market controls (EFW) Private sector domestic credit (% of GDP) (World Bank) Labor market regulations (EFW) Early retirement index, male (OECD) Female labor force participation rate (World Bank) Long term unemployment rate (OECD) Government consumption spending (% of total consumption) (EFW) Government enterprises and investment (% of total investment) (EFW)
5. Educational system	5.1 Human Capital Efficiency	Primary gross enrolment rate (World Bank) Secondary gross enrolment rate, (World Bank) Tertiary gross enrolment rate (World Bank) Average years of schooling (World Bank) Public educational expenditure (World Bank)
6. Social system	6.1 Social Expenditure 6.2 Health System	Old age expenditure (OECD) Family expenditure (OECD) Active labor market program expenditure (OECD) Public health expenditure (OECD) Infant mortality (OECD) Life expectancy at age 0 (OECD)
7. Innovation potential	7.1 Patents and Citations	ICT patents at EPO (OECD) Biotechnology patents at EPO (OECD) Scientific/technical journal articles per 1000 pop (World Bank)

Πηγή: Eicher et al. (2007)

ΠΙΝΑΚΑΣ 4-2: Ο δείκτης State Weakness in the Developing World

INDEX OF STATE WEAKNESS IN THE DEVELOPING WORLD

The 141 weakest states and their index basket scores are presented below. A basket score of 0.00 represents the worst score in the 141-country sample, a score of 10.00 signifies the best.		Color Coding Key Color coding and quintiles are based on full sample of 141 countries			BOTTOM QUINTILE		
					2ND QUINTILE		
					3RD QUINTILE		
					4TH QUINTILE		
					TOP QUINTILE		
Rank	Country	Overall Score	Economic	Political	Security	Social Welfare	GNI Per Capita
1	Somalia	0.52	0.00	0.00	1.37	0.70	226
2	Afghanistan	1.65	4.51	2.08	0.00	0.00	271
3	Congo, Dem. Rep.	1.67	4.06	1.80	0.28	0.52	130
4	Iraq	3.11	2.87	1.67	1.63	6.27	1134
5	Burundi	3.21	5.01	3.46	2.95	1.43	100
6	Sudan	3.29	5.05	2.06	1.46	4.59	810
7	Central African	3.33	4.11	2.90	5.06	1.25	360
8	Zimbabwe	3.44	1.56	1.56	6.81	3.84	350
9	Liberia	3.64	3.39	3.91	6.01	1.25	140
10	Cote D'Ivoire	3.66	5.23	2.12	3.71	3.56	870
11	Angola	3.72	5.42	2.67	5.32	1.45	1980
12	Haiti	3.76	3.90	2.62	5.21	3.31	480
13	Sierra Leone	3.77	5.04	3.87	5.43	0.76	240
14	Eritrea	3.84	3.09	2.78	7.01	2.48	200
15	North Korea	3.87	0.52	0.95	7.28	6.73	
16	Chad	3.90	5.80	2.42	6.18	1.21	480
17	Burma	4.16	4.72	0.89	3.96	7.07	
18	Guinea-Bissau	4.16	5.22	3.83	5.96	1.69	190
19	Ethiopia	4.46	6.14	4.03	5.91	1.75	180
20	Congo, Rep.	4.56	5.08	2.77	6.45	3.95	1100
21	Niger	4.60	5.45	4.69	7.33	0.94	260
22	Nepal	4.61	5.17	3.84	2.94	6.50	290
23	Guinea	4.67	5.00	2.64	7.43	3.61	410
24	Rwanda	4.68	5.33	4.26	6.62	2.51	250
25	Equatorial Guinea	4.77	7.51	1.73	7.95	1.91	8250
26	Togo	4.80	4.78	2.68	7.38	4.38	350
27	Uganda	4.86	5.78	4.55	4.89	4.23	300
28	Nigeria	4.88	5.39	3.51	5.37	5.24	640
29	Cameroon	5.12	5.78	3.09	7.54	4.07	1080
30	Yemen	5.18	5.80	3.64	6.43	4.85	760
31	Comoros	5.20	4.24	4.20	8.18	4.20	660
32	Zambia	5.23	5.08	4.59	8.15	3.11	630
33	Pakistan	5.23	6.58	3.52	4.69	6.13	770
34	Cambodia	5.27	6.33	3.00	7.18	4.57	480

Πηγή: Brookings Institution (2008)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-1: Δεδομένα για την εμπειρική ανάλυση

COUNTRIES	CPI (2005)	PROPERTY (2005)	COMMON LAW	POLITY (2000)	GDP per CAPITA (2000)
Albania	2,40	4,80	0	5	1.200,14
Algeria	2,80	5,32	0	-3	54.790,06
Angola	2,00	3,15	0	-3	9.129,18
Argentina	2,80	4,22	0	8	7.695,59
Armenia	2,90	5,56	0	5	621,42
Australia	8,80	8,48	1	10	21.766,17
Austria	8,70	8,68	0	10	23.974,18
Azerbaijan	2,20	5,87	0	-7	655,10
Bahrain	5,80	5,76	1	-9	12.489,47
Belgium	7,40	6,97	0	10	22.697,01
Benin	2,90	3,99	0	6	345,95
Bolivia	2,50	3,88	0	9	1.010,91
Botswana	5,90	6,53	1	8	3.204,00
Brazil	3,70	4,66	0	8	3.696,15
Bulgaria	4	4,98	0	8	1.579,35
Burkina Faso	3,4	4,17	0	-3	212,38
Burundi	2,3	2,99	0	-1	131,05
Cameroon	2,2	3,53	0	-4	642,61
Canada	8,4	8,08	1	10	23.559,50
Chad	1,7	2,19	0	-2	168,45
Chile	7,3	6,74	0	9	4.877,52
China	3,2	5,60	0	-7	949,18
Colombia	4	4,42	0	7	2.523,98
Congo	2,3	2,35	0	-6	1.026,83
Costa Rica	4,2	6,32	0	10	4.068,82
Cote d'Ivoire	1,9	3,11	0	4	628,22
Croatia	3,4	5,34	0	8	4.861,68
Cyprus	5,7	7,43	1	10	13.421,66
Czech Rep.	4,3	6,04	0	10	5.724,82
Denmark	9,5	8,99	0	10	29.980,16
Dominican Rep.	3	4,36	0	8	2.792,92
Ecuador	2,5	3,75	0	6	1.291,34
Egypt	3,4	5,47	0	-6	1.475,84
El Salvador	4,2	4,40	0	7	2.211,02
Estonia	6,4	7,24	0	9	4.143,93
Ethiopia	2,2	4,70	0	1	124,73
Finland	9,6	9,07	0	10	23.529,54
France	7,5	7,19	0	9	21.774,99
FYROM	2,7	4,27	0	6	1.785,33
Gabon	2,9	4,35	0	-4	4.102,60
Georgia	2,3	5,08	0	5	692,00
Germany	8,2	8,80	0	10	22.945,71

Ghana	3,5	4,88	1	2	259,71
Greece	4,3	6,74	0	10	11.396,23
Guatemala	2,5	4,68	0	8	1.716,69
Guyana	2,5	3,91	1	6	972,13
Haiti	1,8	2,66	0	-2	423,87
Honduras	2,6	3,69	0	7	1.142,71
Hungary	5	6,66	0	10	4.542,72
India	2,9	6,51	1	9	450,42
Indonesia	2,2	4,29	0	6	773,31
Iran	2,9	6,11	0	3	1.550,09
Ireland	7,4	7,71	1	10	25.629,43
Israel	6,3	6,42	1	10	19.859,30
Italy	5	6,23	0	10	19.388,28
Jamaica	3,6	4,84	1	9	3.479,06
Japan	7,3	7,88	0	10	37.291,71
Jordan	5,7	6,79	0	-2	1.764,23
Kazakhstan	2,6	5,71	0	-4	1.229,00
Kenya	2,1	4,51	1	-2	406,07
Kuwait	4,7	7,30	0	-7	19.434,40
Kyrgyz Republic	2,3	3,98	0	-3	279,62
Latvia	4,2	6,72	0	8	3.300,93
Lesotho	3,4	4,65	1	4	379,78
Lithuania	4,8	6,37	0	10	3.267,35
Madagascar	2,8	3,15	0	7	252,38
Malawi	2,8	5,01	1	6	155,27
Malaysia	5,1	6,99	1	3	4.005,56
Mali	2,9	4,52	0	6	214,47
Mauritius	4,2	5,68	0	10	3.861,04
Mexico	3,5	4,96	0	8	5.816,61
Moldova	2,9	5,30	0	7	354,00
Mongolia	3	5,28	0	10	471,47
Morocco	3,2	6,17	0	-6	1.271,81
Mozambique	2,8	3,23	0	5	233,44
Namibia	4,3	6,59	1	6	2.061,62
Nepal	2,5	4,05	1	6	225,17
Netherlands	8,6	8,36	0	10	24.179,73
New Zealand	9,6	8,70	1	10	13.375,78
Nicaragua	2,6	4,29	0	8	775,83
Niger	2,4	4,11	0	5	164,65
Nigeria	1,9	3,63	1	4	371,77
Norway	8,9	8,97	0	10	37.472,67
Oman	6,3	7,46	0	-9	8.774,93
Pakistan	2,1	4,04	1	-6	511,70
Panama	3,5	5,24	0	9	3.930,99
Papua New Guinea	2,3	4,21	1	4	654,67
Paraguay	2,1	3,41	0	7	1.323,33

Peru	3,5	4,56	0	5	2.060,58
Philippines	2,5	4,86	0	8	1.048,07
Poland	3,4	5,63	0	9	4.454,08
Portugal	6,5	7,32	0	10	11.470,90
Romania	3	5,47	0	8	1.650,97
Russia	2,4	5,21	0	6	1.775,14
Rwanda	3,1	3,02	0	-4	214,23
Senegal	3,2	3,82	0	8	493,57
Sierra Leone	2,4	3,15	1	0	153,48
Singapore	9,4	8,49	1	-2	23.814,56
Slovak Rep.	4,3	6,63	0	9	5.330,40
Slovenia	6,1	6,09	0	10	10.045,36
South Africa	4,5	5,87	1	9	3.019,95
South Korea	5	6,90	0	8	11.346,66
Spain	7	6,73	0	10	14.413,79
Sri Lanka	3,2	4,66	1	5	854,93
Sweden	9,2	8,17	0	10	27.869,38
Switzerland	9,1	8,72	0	10	34.787,03
Tanzania	2,9	5,65	1	-1	307,99
Thailand	3,8	6,28	1	9	1.943,24
Trinidad & Tobago	3,8	4,48	1	10	6.311,11
Tunisia	4,9	6,98	0	-3	2.245,34
Turkey	3,5	6,39	0	7	4.189,48
Uganda	2,5	4,67	1	-4	255,78
Ukraine	2,6	5,09	0	6	635,71
United Kingdom	8,6	8,27	1	10	25.083,00
Uruguay	5,9	5,57	0	10	6.914,36
USA	7,6	7,54	1	10	35.081,92
Venezuela	2,3	2,77	0	7	4.818,71
Vietnam	2,6	5,86	0	-7	401,55
Zambia	2,6	5,24	1	1	317,37
Zimbabwe	2,6	3,49	1	-3	534,79

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-2: Έλεγχος ετεροσκεδαστικότητας (Heteroskedasticity Test) (Fraser)

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey				
F-statistic	4.366589	Prob. F(3,116)	0.0060	
Obs*R-squared	12.17641	Prob. Chi-Square(3)	0.0068	
Scaled explained SS	11.26341	Prob. Chi-Square(3)	0.0104	
Test Equation: Dependent Variable: RESID^2 Method: Least Squares Date: 24/01/13 Time: 19:45 Sample: 1 120 Included observations: 120				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.226616	0.730740	-0.310118	0.7570
POLITY2000	-0.087842	0.028332	-3.100405	0.0024
LOG(GDPPC2000)	0.248442	0.097231	2.555165	0.0119
LAWENG	-0.374799	0.323390	-1.158967	0.2489
R-squared	0.101470	Mean dependent var	1.164262	
Adjusted R-squared	0.078232	S.D. dependent var	1.645059	
S.E. of regression	1.579400	Akaike info criterion	3.784732	
Sum squared resid	289.3626	Schwarz criterion	3.877649	
Log likelihood	-223.0839	Hannan-Quinn criter.	3.822466	
F-statistic	4.366589	Durbin-Watson stat	1.509479	
Prob(F-statistic)	0.005951			

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-3: Έλεγχος ετεροσκεδαστικότητας (Heteroskedasticity Test) (CPI)

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey				
F-statistic	10.11061	Prob. F(3,116)	0.0000	
Obs*R-squared	24.87373	Prob. Chi-Square(3)	0.0000	
Scaled explained SS	26.06301	Prob. Chi-Square(3)	0.0000	
Test Equation: Dependent Variable: RESID^2 Method: Least Squares Date: 24/01/13 Time: 19:47 Sample: 1 120 Included observations: 120				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-3.495852	1.033463	-3.382656	0.0010
POLITY2000	-0.080208	0.040070	-2.001705	0.0477
LOG(GDPPC2000)	0.733116	0.137511	5.331315	0.0000
LAWENG	-0.496714	0.457361	-1.086042	0.2797
R-squared	0.207281	Mean dependent var	1.647113	
Adjusted R-squared	0.186780	S.D. dependent var	2.476969	
S.E. of regression	2.233699	Akaike info criterion	4.477960	
Sum squared resid	578.7715	Schwarz criterion	4.570876	
Log likelihood	-264.6776	Hannan-Quinn criter.	4.515694	
F-statistic	10.11061	Durbin-Watson stat	1.638095	
Prob(F-statistic)	0.000006			

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενογλωσσα Άρθρα

Abdellatif, A. (2003) 'Good Governance and its Relationship to Democracy and Economic Development', *Global Forum III on Fighting Corruption and Safeguarding Integrity*, Seoul.

Acemoglu, D., Johnson, S. and Robinson, J. (2001) 'The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation', *The American Economic Review*, Vol. 91, No. 5, pp. 1369-1401.

Acemoglu, D., Johnson, S. and Robinson, J. (2002) 'Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Income Distribution', *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 117, No. 4, pp. 1231-1294.

Acemoglu, D., Johnson, S. and Robinson, J. (2004) 'Institutions as the Fundamental Cause of Long-Run Growth', *National Bureau of Economic Research*, Working Paper 10481.

Acemoglu, D. and Robinson, J. (2006a) 'Persistence of Power, Elites and Institutions', *NBER Working Papers 12108*, National Bureau of Economic Research, Inc.

Acemoglu, D. (2007b) 'Oligarchic Versus Democratic Societies', *Journal of the European Economic Association*, MIT Press, Vol. 6(1), pp. 1-44.

Acemoglu, D., Johnson, S. and Robinson, J. and Yared, P. (2008) 'Income and Democracy', *The American Economic Review*, Vol. 98 No. 3, pp. 808-842.

Aron J. (2000) 'Growth and Institutions: A Review of the Evidence', *World Bank Research Observer*, Vol. 15, pp. 99-135.

Auer, R., (2007) 'The Colonial Origins Of Comparative Development: Comment. A Solution to the Settler Mortality Debate', *Swiss National Bank*.

Barro, R. (1996) 'Democracy and Growth', *Journal of Economic Growth*, Vol 1.

Barro, R. (1997) 'Determinants of Economic Growth: A Cross-country Empirical Study', *MIT Press*, Cambridge and London.

Barro, R. (1999) 'Determinants of Democracy', *Journal of Political Economy*, Vol. 107(6), pp. 158–83.

Basu, S.R. (2008) 'A New Way to Link Development to Institutions, Policies and Geography', *United Nations Conference on Trade and Development, Policy Issues In International Trade and Commodities Study Series No. 37*.

Becker, G.S., Murphy, K.M. and Tamura, R. (1990) 'Human Capital, Fertility and Economic Growth', *Journal of Political Economy*, Vol. 98, pp. 12-37.

Brunetti, A. (1997) 'Political Variables in Cross-Country Growth Analysis', *Journal of Economic Surveys*, Vol. 11.

Clague, C., Keefer, P., Knack, S. and Olson, M. (1999) 'Contract-Intensive Money', *Journal of Economic Growth*, Vol. 4, pp. 185-209.

Chong, A. and Calderon, C. (2000) 'Causality and Feedback Between Institutional Measures and Economic Growth', *Economics and Politics*, Vol. 12, pp. 69-81.

Damaska, M. (1986) 'The Faces of Justice and State Authority', *Yale University Press*, New Haven, CT.

De Long, B. and Shleifer, A. (1993) 'Princes and Merchants: European City Growth before the Industrial Revolution', *Journal of Law and Economics*, University of Chicago Press, Vol. 36(2), pp. 671-702.

Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. and Shleifer, A. (2002) 'The Regulation Of Entry', *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Press, Vol. 117, Issue 1 , pp. 1-37.

Dollar, D. and Kraay, A. (2002) 'Growth Is Good for the Poor', *Journal of Economic Growth*, Springer, Vol. 7(3), pp. 195-225.

Dollar, D. and Kraay, A. (2003) 'Institutions, Trade, and Growth', *Journal of Monetary Economics*, Elsevier, Vol. 50(1), pp. 133-162.

Domar, E. (1946), 'Capital Expansion, Rate of Growth and Employment', *Econometrica*, Vol. 14, pp. 137-147.

Easterly, W. and Levine, R. (2003) 'Tropics, germs, and crops: How endowments influence economic development', *Journal of Monetary Economics*, Elsevier, Vol. 50(1), pp. 3-39.

Eicher, T. and Roehn, O. (2007) 'Institutional Determinants of Economic Performance in OECD Countries – An Institutions Climate Index', *Journal for Institutional Comparisons*, Vol. 1 No 1, pp. 39-49.

Eicher, T. and Schreiber, T. (2010) 'Institutions and Growth: Time Series Evidence from Natural Experiments', *University of Washington, Department of Economics*, Working Papers UWEC-2007-15-P.

Evans, P. and Rauch, J. (1999) 'Bureaucratic and Growth: A Cross-National Analysis of the Effects of "Weberian" State Structures on Economic Growth', *American Sociological Review*, Vol. 64(5), pp. 748-765.

Fatas, A. and Mihov, I. (2011) 'Policy Volatility, Institutions and Economic Growth', *Review of Economics and Statistics*.

Glaeser, E. and Shleifer, A. (2002) 'Legal Origins', *Quarterly Journal of Economics*, 2002, Vol 107, pp. 1193-1229.

Glaeser, E., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. and Shleifer, A. (2004) 'Do Institutions Cause Growth?', *Journal of Economic Growth*, Vol. 9 pp.271-303.

Hall, R. and Jones, C. (1999) 'Why Do Some Countries Produce So Much More Output Per Worker Than Others?', *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 114, pp. 83-116.

Harrod, R. (1939) 'An Essay in Dynamic Theory', *Economic Journal*, vol. 49, pp.14-33.

Jones, C. (1995) 'Times Series Tests of Endogenous Growth Models', *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 110, pp. 495-525.

Helliwell, J. (1994) 'Empirical Linkages Between Democracy and Economic Growth', *British Journal of Political Science*, Vol. 24.

Kaufmann, D., Kraay, A. and Zoido-Lobaton, P. (1999a) 'Aggregating Governance Indicators', *World Bank Policy Research Working Paper No. 2195*.

Knack, S. and Keefer, P. (1995) 'Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests using Alternative Measures', *Economics and Politics*, Vol. 7, pp. 207-227.

Knack, S. (2000) 'Social capital and the quality of Government : Evidence from the U.S. States', *Policy Research Working Paper Series 2504*, The World Bank.

Kormendi, R. and Meguire, P. (1985) 'Macroeconomic Determinants of Growth', *Journal of Monetary Economics*, Vol. 16.

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. and Shleifer, A. and Vishny, R. (1999) 'Investor Protection and Corporate Valuation', *NBER Working Papers 7403*, National Bureau of Economic Research, Inc.

La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F. and Shleifer, A. (2008) 'The Economic Consequences of Legal Origins', *Journal of Economic Literature*, Vol. 46, pp. 285–332.

Lucas, R.E. (1998) 'On the Mechanics of Economic Development', *Journal of Monetary Economics*, Vol. 22, pp. 3-32.

Mahoney, P. (2001) 'The Common Law and Economic Growth: Hayek Might Be Right.', *Journal of Legal Studies*, Vol. 30(2), pp. 503–25.

Matthews, R.C.O. (1986) 'The Economics of Institutions and the Sources of Growth', *Economic Journal*, Vol. 96, pp. 213-23.

Mauro, P. (1995) 'Corruption and Growth', *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 110(3), pp. 681-712.

Minier, J. (1998) 'Democracy and Growth: Alternative Approaches', *Journal of Economic Growth* Vol.3, pp. 241–266.

Mulligan, C., Gil, R., and Sala-i-Martin, X. (2004) 'Do Democracies have Different Public Policies than Nondemocracies?' *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 18(1), pp. 51-74.

Pei, M. (1999) 'Economic Institutions, Democracy, and Development', *Conference on Democracy, Market Economy, and Development, sponsored by the World Bank and the government of the Republic of Korea*, February 26-27.

Persson, T. and Tabellini, G. (2004) 'Constitutional Rules and Fiscal Policy Outcomes', *American Economic Review* Vol. 94, pp. 25-46.

Persson, T. and Tabellini, G. (2007) 'The Growth Effect of Democracy: Is It Heterogenous and How Can It Be Estimated?', *NBER Working Papers 13150*, National Bureau of Economic Research, Inc.

Przeworski, A. and Limongi, F. (1993) 'Political Regimes and Economic Growth', *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 7.

Ramsey, F. (1928) 'A Mathematical Theory of Saving', *Economic Journal*, Vol. 38, pp. 543-559.

Rauch, E. and Evans, P. (2000) 'Bureaucratic Structure and Economic Performance', *Journal of Public Economics*, Vol. 74, pp. 49-71.

Rebelo, S. (1991) 'Long-Run Policy Analysis and Long-Run Growth', *Journal of Political Economy*, Vol. 99, pp. 500-521.

Rivera-Batiz, F. L. (2002) 'Democracy, Governance and Economic Growth: Theory and Evidence', *Review of Development Economics*, Vol. 6, No. 2.

Rodrik, D. (1997) 'Democracy and Economic Performance', *mimeo JFK School of Government*.

Rodrik, D. (1999) 'Democracies pay higher wages', *Quarterly Journal of Economics* CXIV, pp. 707-738.

Rodrik, D., Subramanian, A. and Trebbi, F. (2004) 'Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development', *Journal of Economic Growth*, Vol. 9, pp. 131-165.

Romer, P.M. (1986) 'Increasing returns and long-run growth', *Journal of Political Economy*, Vol. 94, pp. 1002-1037.

Romer, P.M. (1990) 'Endogenous technical change', *Journal of Political Economy*, Vol. 98, pp.71-102.

Rivera-Batiz, F. L. (2002) 'Democracy, Governance and Economic Growth: Theory and Evidence', *Review of Development Economics*, Vol. 6, No. 2.

Schiavo-Campo, S., Tommaso, G. and Mukherjee, A. (1997a) 'Government Employment and Pay: A Global and Regional Perspective', *World Bank Policy Research Working Paper No. 1771*.

Schiavo-Campo, S., Tommaso, G. and Mukherjee, A. (1997b) 'An International Statistical Survey of Government Employment and Wages', *World Bank Policy Research Working Paper No. 1806*.

Scully, G. (1988) 'The Institutional Framework and Economic Development', *Journal of Political Economy*, Vol. 96.

Solow, R. M. (1956), 'A Contribution to the Theory of Economic Growth', *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, pp. 65-94.

Stiglitz, J. (1998) 'More Instruments and Broader Goals Moving toward the Post-Washington Consensus', *United Nations University/WIDER*, Helsinki.

Swan, T.W. (1956), 'Economic Growth and Capital Accumulation', *Economic Record*, Vol. 32, pp. 334-361.

Treisman, D. (2000) 'The causes of Corruption: Across-National Study', *Journal of Public Economics*, Vol.76, pp.399-457.

Turnovsky, S.J. (2000) 'Growth in an Open Economy: Some Recent Developments', *NBB Working Paper*, No. 5, Brussels, National Bank of Belgium.

World Bank (1998) 'Beyond the Washington Consensus: Institutions Matter', *World Bank Latin American and Caribbean Studies*, World Bank, Washington D.C.

Yehoue, E. (2007) 'Ethnic Diversity, Democracy and Corruption', *IMF Working Paper 07/218*, Washington, DC.

Ελληνικά Άρθρα

Αρβανιτίδης, Π., Παυλέας, Σ. και Πετράκος, Γ. (2007) 'Παγκόσμια Γεωγραφία της Ανάπτυξης', *Σειρά Ερευνητικών Εργασιών*, Τεύχος 13(9), σσ. 225-244.

Βαβούρας, Ι. (2012) 'Διακυβέρνηση, Διαφθορά και Οικονομική Πολιτική', *Διοικητική Ενημέρωση, Τριμηνιαία Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης*, Τεύχος 57, σσ. 5-14.

Ράπανος, Β. (2008) 'Θεσμοί και Οικονομική Ανάπτυξη', *Ομιλία στην ημερίδα 'Παρά θιν' αλός' του ΟΠΕΚ*, Ιούνιος '08.

Βιβλία

Acemoglu, D. (2008) *Introduction to Modern Economic Growth*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Berman, J. (1983) *Law and Revolution*, Harvard University Press, Cambridge, MA

Buchanan, J. and Tullock, G. (1962) *The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy*, University of Michigan Press.

Dawson, J. (1960) *A History of Lay Judges*, Harvard University Press, Cambridge, MA.

Glendon, M., Gordon, M. and Osakwe, C. (1982) *Comparative Legal Traditions in a Nutshell*, West Publishing Co., St. Paul (Minn.)

Glendon, M., Gordon, M. and Osakwe, C. (1994) *Comparative Legal Traditions*, West Publishing Co., St. Paul (Minn.)

Koopmans, T.C. (1965) *On the Concept of Optimal Economic Growth: The Econometric Approach to Development Planning*, Amsterdam, Holland.

Lipset, M. (1960) *The Political Man: The Social Basis of Politics*, Doubleday Garden City, N.Y.

Merryman, J. (1969) *The Civil Law Tradition: An Introduction to the Legal Systems of Western Europe and Latin America*, Stanford University Press, Stanford

Montesquieu, C. (1748) *The Spirit of the Laws*, Cambridge University Press, New York, N.Y.

North, C. and Thomas, P. (1973) 'The rise of the western world: A new economic history', *Cambridge University Press*, New York.

North, C. (1981) 'Structure and Change in Economic History', *W.W. Norton & Co.*, New York.

North, C. (1990) 'Institutions, Institutional change, and Economic Performance', *Cambridge University Press*, New York.

Przeworski, A., Alvarez, M., Cheibub J. and Limongi F. (2000) *Democracy and Development: Political Institutions and Material Well-being in the World, 1950–1990*, Cambridge University Press, New York

Rene, D. and Brierley, J. (1985) *Major Legal Systems in the World Today*, Stevens and Sons, London.

Reynolds, S. (1994) *Fiefs and Vassals: The Medieval Evidence Reinterpreted*, Oxford University Press, Oxford, UK.

Reynolds, T. and Flores, A. (1989) *Foreign Law: Current Sources of Codes and Basic Legislation in Jurisdictions of the World*, William S. Hein & Co. Buffalo, N.Y.

Rutherford, M. (1994) *Institutions in Economics, The Old and the New Institutionalism*, Cambridge University Press.

Sen, A. (2000) *Development as Freedom*, A. Knopf., N.Y.

Smith, A. (1776) *The Wealth of Nations* (Two Volumes), Penguin Classics, London.

Zweigert, K. and Kotz, H. (1998) *An Introduction to Comparative Law*, Clarendon Press, Oxford and New York.

Βαβούρας, Ι. (1999) *Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης Μέρος Α*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Δικτυακοί Τόποι:

Economic Freedom Dataset, published in *Economic Freedom of the World: 2012 Annual Report* Publisher: Fraser Institute, Authors: James Gwartney, Robert Lawson, and Joshua Hall

http://www.freetheworld.com/datasets_efw.html

Dataset for Quality of Government, Legal Origin of 200 countries, Religion composition in 200 countries by Prof. Shleifer A.

http://www.economics.harvard.edu/faculty/shleifer/files/qgov_web.xls

World Bank Datasets of 331 indicators from the World Development Indicators (WDI) covering 214 countries from 1960 to 2011.

<http://data.worldbank.org/indicator>

Polity IV Project annual, cross-national, time-series and polity-case formats coding democratic and autocratic "patterns of authority" and regime changes in 166 independent countries with total population greater than 500,000 in 2011.

<http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>

Datasets for the Corruption Perceptions Index measuring the perceived levels of public sector corruption in 176 countries in 2012.

<http://cpi.transparency.org/cpi2012/>

The Index of State Weakness in the Developing World ranks and assesses 141 developing nations according to their relative performance in four critical spheres: economic, political, security and social welfare.

<http://www.brookings.edu/research/reports/2008/02/weak-states-index>

8. ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4-1: Σύνθεση του δείκτη ICI

ΠΙΝΑΚΑΣ 4-2: Ο δείκτης State Weakness in the Developing World

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-1: Property Rights (Fraser) - Αποτελέσματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-2: Corruption (CPI) – Αποτελέσματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-3: Property Rights (Fraser) – Μέθοδος White

ΠΙΝΑΚΑΣ 5-4: Corruption (CPI) – Μέθοδος White

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-1: Δεδομένα για την εμπειρική ανάλυση

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-2: Έλεγχος ετεροσκεδαστικότητας (Heteroskedasticity Test) (Fraser)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-3: Έλεγχος ετεροσκεδαστικότητας (Heteroskedasticity Test) (CPI)

9. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1-1: Αλληλεπίδραση Οικονομικών-Πολιτικών Θεσμών

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2-1: Η επίδραση του νομικού συστήματος στους οικονομικούς θεσμούς

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2-2: Η εξέλιξη του GDP στην Βόρεια και στη Νότια Κορέα (1950-1998)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4-1: Σύθεση του δείκτη ICI

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4-2: Θεσμοί του δείκτη ICI

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5-1: Τα δικαιώματα ιδιοκτησίας συναρτήσει του πολιτεύματος

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5-2: Η διαφθορά συναρτήσει του πολιτεύματος